

From the Dayan's Desk - #107

Teshuvos of Rav Gedalia Dov Schwartz zt"l – Yoreh Deah Part 2, Even Haezer Part 1

Supplemental Source Sheet

R' Yona Reiss

סימן ח – בענין גיור חרשת בת דעת

א. טור יורה דעה הלכות גרים סימן רסח

כתב בעל הלכות חרש שוטה וקטן שבאו להתגייר אין מקבלין אותן מפני שאין כשרין להתנות עליהן אבל קטן אף על פי שאין בו דעת מלין אותו על פי אבותיו ואיני יודע למה פסק דלא כרב הונא דאמר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד אף על גב דקאמר לימא מסייע ליה ודוחה אותו עיקר דבריו לא נדחו.

ב. בית יוסף יורה דעה סימן רסח

כתב בעל הלכות גדולות (הל' מילה כד ע"ד) חרש שוטה וקטן שבאו להתגייר אין מטבילין אותן וכו' ואיני יודע למה פסק דלא כרב הונא וכו'. רבינו סובר דבעל הלכות דחה לדרב הונא משום מאי דדחינן סיועא דיליה ואוקמינא בגר שנתגיירו בניו עמו ומפני כך תמה עליו דאע"ג דסיועא דיליה אידחי מילתיה לא אידחי ואני אומר דהא מילתא דפשיטא הוא ובעל הלכות נמי הכי סבר וכדרב הונא פסק אלא שהוא מפרש דרב הונא לא בכל קטן הבא להתגייר קאמר אלא בשאמו מביאתו להתגייר איירי וכדפירש רש"י וזהו שכתב מלין אותו על פי אבותיו לשון רבים לומר דעל פי אביו או על פי אמו מלין אותו וכדרב הונא ודלא כדחיואי דדחי לסייעתיה דסבר דוקא על פי אביו ולא על פי אמו: ודע דבסימן רס"ז (רג.) כתב רבינו בשם רב יהודאי דעבד קטן או שוטה מטבילין אותו על דעת בית דין ואין זה סותר למה שכתב כאן בשם בעל הלכות דחרש שוטה וקטן שבאו להתגייר אין מקבלין אותם דעבד שאני דכיון שרשות רבו עליו הרי הוא כגר קטן שמטבילין אותו על פי אבותיו: כתב המרדכי בס"פ החולץ (סי' מ) בשם ראב"ה גר קטן שמטבילין אותו וכו' איירי כגון שאמר גירוני וקמ"ל דאע"פ שאין לו דעת שומעין לו אבל אם אינו רוצה אין מגיירין אף על פי שיד ישראל תקיפה עליהם.

ג. שו"ת שמע שלמה, חלק ז סימנים ט-יב (חרשת הבאת להתגייר) – שנת תשס"ט

וע"ש בב"י שכתב משם המרדכי (ס"פ החולץ סי' מ) בשם ראב"ה, גר קטן שמטבילין ע"ד ב"ד, אייר כגון שאמר גירוני... אבל אם אינו רוצה אין מגיירין אותו... וגם מזה חזינן דאין ב"ד יוזמים, אלא שמחדש שאם הוא אומר גירוני אע"פ שקטן הוא ואין לו דעת, מ"מ קצת דעת יש בו, וע"פ הדברים האלה יש לדון בחרשת שאם אביה מביאה והיא גם קטנה עדיין, שבאופן טבעי גם נמשכת אחר אביה ואמה כדרך העולם, שזה אינו תלוי בדעת דוקא... ויותר מצוי במשפחה שמגיירם ההורים והבנים כולם יחד, וביניהם יש אחד הבנים או הבנות חרש או שוטה, ומביאים אותם הוריהם ביחד, דבזה יש תרתי לטיבותא, שהורים מביאים אותו, וגם ברור שאין זכות גדולה מזו לאותו ילד או ילדה, שתגדל בחיק הוריה עם כל אחיה... ואחר שביררתי שלדעת הרמב"ם והרשב"א ועוד שכבר בקטנותו הוי גר גמור, מעתה יש מקום לומר שגם חרשת יכולים לגיירה על דעת ב"ד שזכות הוא לה, ובפרט בבואה עם הוריה או שהיא גדולה ומנהלת את עצמה בעבודה ופרנסה, ורואים שהיא מבינה ומתנהלת כהוגן אע"פ שאין לה דין של בעלת דעת, עכ"פ מעט דעת ודאי שיש לה, וכותבות ומבטאת עצמה כראוי... ומאידך יש טענה שהעלו רבים, שהחרשת שונה מהקטן והקטנה שהם יבואו לכלל דעת וזאת לא תבא לכלל דעת, ולא לידי חיוב במצות, והנה גם בזה יש מקום לומר, דמאחר ואין בה שינוי ולא תהיה בת חיובא ממש, אולי קבלת מצות לא מעכב, וכמו שבאשה אין מילה מעכבת שאינה שייכת בה, ה"נ לא שייך בה חיוב מצוות, ואעפ"י שקבלת מצוות היא מהות הגירות ונשמתה... י"ל דאכן זה מעכב את הגירות למי שאינו מקבל עליו המצות או לא חפץ בהם, אבל זו לא מחיובת בהם, ולצד שחרשים של הזה"ז נקראים פקחים, הנה י"ל דממ"נ אם היא פקחת הרי מזכין לה... ואם לא נחשבת לפקחית, ואינה בת חיובא, י"ל דלא דלא מעכב עליה... וכן יש להוכיח מהב"י במ"ש ע"ד בה"ג שבטור שם, שכתב דאין לגייר חרש שוטה וקטן, והקשה ממ"ש רב יהודאי גאון... ומדלא חילק בין גרות לעבדות ש"מ דשיום הם, וכל

הטעם שזה מועיל הוא מצד שרשות רבו עליו, נמצא דאין חילוק בין קטן ובין שוטה, רק בעיני שהקטן יבא עם אביו או אמו... ובנידון זה שכבר קיבלו אותו הב"ד וגירורו, ומסתמא עשו כדת של תורה, אין לנו לדחותה, ובפרט שהיא מלומדת ובעלת תוארים, ויש רבים הסוברים דהחרשים של זמנינו שהם לומדים ומבינים בדקה מן הדקה... דנחשבים כפקחים... וע"כ העיקר לדינא דיש מקום לגייר גם קטנים וגם חרשים ושוטים על דעת ב"ד, וצריך לבדוק היטב שהם נמצאים במצב שישמרו תורה ומצוות ומחנים אותם לזה, במסגרת כשרה כדין וכהלכה.

ד. מנחת אשר, מס' שבת סי' לד

ולכאורה היה אפשר לומר דאף אם בעיני קבלת עו"מ בגירות לעיכובא מ"מ במקום דלא שייך קבלת עול מצוות כגון בסומא וחרש ושוטה שפיר יכול להתגייר בלא קבלת עו"מ וכעין שכתב הטור שם דבגוי שנכרת לו הגיד חל הגירות בלי מילה... אך באמת נראה שאין זה נכון, ורק במילה אמר' דאם אינו בר מילה חל הגירות בלי מילה מידי דהוי אאשה הנכנסת לברית בטבילה בלבד וכ"מ בדברי התוס' והטור הנ"ל דבכה"ג שאי אפשר ילפין מאשה אבל בקבלת עו"מ אם היא מעכבת (כשי' התוס' והשו"ע כנ"ל) מהי"ת לומר דאם לא שייכי לא יעכבו... אך יש לדון עוד דאף לשי' הריטב"א דאין קבלת עו"מ מעכב כחלק ממעשה הגירות מ"מ עיקר ענין הגירות הוי קבלת עו"מ, וללא קבלת עו"מ ביסודו אין כאן גר דזה עיקר הגירות, וכ"מ מלשון הרמב"ם שם באיסו"ב דבשבא לקבל עליו עול מצוות צריך מילה וטבילה וקרבו, דמהות הגירות הוא קבלת עו"מ ובקטן מהני זכייה כאילו קיבל, וא"כ אף לשיטתו [של הריטב"א] אין גירות בחו"ש ודו"ק.

ה. רב שלמה דיכובסקי, פסקי דין הרבני האזורי תל אביב – יפו בענין גיור של חרשת אילמת, חלק י מפסקי דין רבניים

[דעת המיעוט] ממה נפשך – אם היא בת דעת ובת קבלת מצוות, אזי יש לקבלה להליכי גיור כמו כל המבקשים להתגייר. ואם אינה בת דעת ואינה בת קבלת מצוות, אזי יש לקבלה להליכי גיור על יסוד טבילה בלבד, כדין גר קטן... אעפ"כ אינני תוקע עצמי לדבר הלכה, והדבר מחייב שיקול דעת נוסף.

ו. כללי גיור, הרה"ג הרב יצחק יוסף שליט"א – גיור חרשם פקחים של ימינו, שמבינים אנו מתוך סימנים שעושים להם

ופשט דברי הטור דלא מהני בחרש ושוטה כשבא עם אבותיו, ורק בקטן מהני כשבא עם אבותיו... וכן הבין בגליון מהרש"א על שלחן ערוך שם (ס"ז)... ובפרט שלא יצא הדבר מידי מחלוקת אי מהני כלל זכיה לחרש כמו בקטן... אך בזה י"ל דאעיקרא אפשר דחרשים פיקחים של ימינו שמבינים אנו מתוך סימנים שעושים וכיו"ב, ועונים לנו שיש להם רצון לקבל מצוות, שפיר דמי לחושבם כקבלת מצוות... אכן ע' למרן הצ"ל שחשש בענייני דאורי' לדעה דלא נחשבים כפקחים (יו"ד ח"ב סי' ו)... ובפרט שכאן לא עוסקין בחרשת שלמדה לדבר אלא רק משתמשת בשפת הסימנים, וזה כבר לא ברור לפנינו שיצאה מכלל דין חש"ו, ... ובאמת שאם היתה השאלה לענין דיעבד, כשכבר גיירו, היה מקום להתיר ולהכשיר הגיור, ... אף כאן השאלה לכתחילה, ובזה קשה להתיר. ואם החרש או החרשת נתחכמו כל כך באופן שלמדו לדבר מעט כאחד האדם, בזה כבר יש להתיר לכתחלה, כי בכהאי גוונא לדעת רה"פ הנ"ל יצאו כבר מכלל דין חש"ו.

סימן ט – ציטוט חלק של פסוק

א. שולחן ערוך יורה דעה הלכות ספר תורה סימן רפג סעיף ד

אסור לרקם פסוקים בטלית.

ב. ש"ך יורה דעה סימן רפג ס"ק ו

אסור לרקם פסוקים בטלית. מפני שהוא מביא פסוקי התורה לידי זלזול כי הציצית שבטלית אינם אלא תשמישי מצוה ולא תשמישי קדושה ומותר לבא בטלית מצויצת לבית הכסא ולבה"מ ולהשתמש בו ולכסות בו את הערוה ואיך יביא פסוקי התורה במקום טינופת וזלזול וכתב העט"ז ומטעם זה התירו לכתוב פסוקים על המפות של ס"ת מפני שהם תשמישי קדושה ואסור לנהוג בהם קלות עכ"ל ואף ע"ג דרבינו ירוחם שם כתב עוד טעם לאסור והיינו

משום שאסור לכתוב מן התורה פסוקים כבר נתבאר שנתפשט המנהג להקל בזה ועיין ברבינו ירוחם שם שהביא תשובת הרמב"ם שהאריך בזה.

ג. פתחי תשובה יורה דעה סימן רפג ס"ק ג

פסוקים בטלית עיין (בתשו' רדב"ז ח"ד סימן מ"ה) שכתב דאפילו דברים של חול אסור לרקום אותם בכתב אשורית שהכתב בעצמו יש בו קדושה רבה ואם כתב פסוקים מן התורה אפילו בכתב אחר אסור עיין שם. ועיין בתשובת דברי יוסף סימן מ"א שכתב ששמע מפי מורו מהר"ר שמואל די פאם דמטעם זה כשמת בנו לא רצה לכתוב בכתב אשורי הקינה שנוהגין לכתוב על המצבה אלא כתב אותה בכתב שקורין רש"י ומ"מ על אחרים לא אסר דבר זה מעולם. וע"ש עוד מ"ש על דברי רדב"ז הנ"ל.

ד. תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ו עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב: עובד כוכבים שהפריש תרומה מכריו, בודקין אותו, אי בדעת ישראל הפרישה - תינתן לכהן, ואם לאו - טעונה גניזה, חיישין שמא בלבו לשמים. מיתיבי: עובד כוכבים שהתנדב קורה ושם כתוב עליה, בודקין אותו, אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה - יגוד וישתמש במותר, ואם לאו - טעונה גניזה, חיישין שמא בלבו לשמים; טעמא דשם כתוב עליה דבעיא גניזה, הא אין שם כתוב עליה - לא בעיא גניזה! הוא הדין דאע"ג דאין שם כתוב עליה נמי בעיא גניזה, והא קמ"ל, דאע"ג דשם כתוב עליה - יגוד וישתמש במותר, דשם שלא במקומו לאו קדוש, דתנן: היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה - הרי זה יגוד ויגנוז.

סימן י - חתימת חולה על הכרזה שלא לתת אמצעי החייה

א. שולחן ערוך הרב חושן משפט הלכות נזקי גוף ונפש ודיניהם סעיף ד

אסור להכות את חבירו אפילו הוא נותן לו רשות להכותו כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו ולא לביישו ולא לצערו בשום צער(ב) אפילו במניעת איזה מאכל או משתה אלא אם כן עושה בדרך תשובה שצער זה טובה היא לו להציל נפשו משחת ולכן מותר להתענות לתשובה אפילו מי שאינו יכול להתענות ומי שיכול להתענות מותר אפילו שלא בדרך תשובה אלא כדי למרק נפשו לה' שאין טוב למעלה מטובה זו.

ב. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עג

באינשי כה"ג שהרופאים מכירין שא"א לו להתרפאות ולחיות, ואף לא שיחיה כמו שהוא חולה בלא יסורין אבל אפשר ליתן לו סמי רפואה להאריך ימיו כמו שהוא נמצא עתה ביסורין, אין ליתן לו מיני רפואות אלא יניחום כמו שהם, כי ליתן להם סמי רפואה שימות עי"ז וכן לעשות איזה פעולה שיגרום לקצר אפילו לרגע אחת הוא בחשיבות שופך דמים, אלא שיהיו בשב ואל תעשה, אבל אם איכא סמי מרפא שיקילו היסורין ולא יקצרו אף רגע מחייו צריך לעשות כשעדיין אינו גוסס.

סימן יא - פינוי מת מקברו

א. שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסג סעיף א

אין מפנין המת והעצמות, לא מקבר מכובד לקבר מכובד, ולא מקבר בזוי לקבר בזוי, ולא מבזוי למכובד, ואצ"ל ממכובד לבזוי. ובתוך שלו, אפילו ממכובד לבזוי, מותר, שערב לאדם שיהא נח אצל אבותיו. וכן כדי לקבורו בארץ ישראל, מותר. ואם נתנוהו שם על מנת לפנותו, מותר בכל ענין. ואם אינו משתמר בזה הקבר, שיש לחוש שמא יוציאוהו עובדי כוכבים, או שיכנסו בו מים, או שהוא קבר הנמצא, מצוה לפנותו. (יש נוהגין לתת מעפר א"י בקבר) (א"ז), (ויש למנהג זה על מה שיסמוכו) (מדרש תנחומא פ' ויחי).

ב. פתחי תשובה יורה דעה סימן שסג ס"ק ב

כדי לקברו בא"י עי' (בתשובת ר"ל בן חביב סי' ס"ג) שכתב דאף אם גילה דעתו בחייו בפירוש דלאו שפיר למיסק מיתנא לארעא דישראל (וכדעת רבי בר קיריא בירושל' סוף כלאים) אפ"ה שרי לבנוהי למיסקיה ומצוה קא עבדי מיהו היכא דפקיד לבניו בפירוש דלא לסקוהו אינו רוצה להפריז על המדה ולהורות לבניו שיעברו על דבריו ע"ש.

ג. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן רמו

ולכן לע"ד כיון שנעשה אינו משומר צריך לפנות העצמות ולקוברם בביה"ק שיקנו במקום רחוק שלא יהיה חשש שיבואו לשם הכושים והריקים ופוחזים לזלזל שם ויעשו שם גם גדר. ויקברו עצמות כל מת בפ"ע שאסור לערב העצמות ולקוברם יחד כדאיתא בסי' ת"ג סעי' ח'. ועיי"ש בפ"ת סק"א מתשובת חת"ס שיכולין לקוברם גם בקבר אחד גדול אך שלא יהיו מעורבין ויהיה הפסק עפר אף דק או יפסיקו בחרס או רעפים ואם יניחו זה על זה צריך עפר דוקא ומעובה באופן שלא יכבד משא העליונים על התחתונים אבל לא בעי בעצמות הפסק ו"ט ואף לא ג"ט וא"כ לא יהיה השטח של מאתים המתים כ"כ גדול. אך בפ"ת /יו"ד/ ס"ס שס"ח בשם תשובת ציון משמע שאסור בקבר אחד אך אולי כוונתו גם כן כהחת"ס שהרי איתא זה בפרישה. ואחר שתפנו את ביה"ק תוכלו למוכרו לעכו"ם כי קרקע עולם לא נאסר. ואף שהעפר שלקחו בחפירתם הקבר ונתנו על המתים נאסר כדאיתא בסי' שס"ד מ"מ הא לא על עפר זה יתנו המעות ונמצא שהקהל לא יהנו מעפר הנאסר. ואם יהיו מעות אלו להוצאות הפנוי שהוא לכבודם עדיף יותר.

ד. שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסד סעיף א

קבר של בנין, אסור בהנאה; אבל קרקע עולם של קבר, אינו נאסר.

ה. רמב"ם הלכות אבל פרק יד הלכה יג

בתי הקברות אסורין בהנאה, כיצד אין אוכלין בהן, ואין שותין בהן, ואין עושין בהן מלאכה, ולא קורין בהן ולא שונין בהן, כללו של דבר אין ניאותין בהן, ולא נוהגין בהן קלות ראש, לא ילך אדם בתוך ארבע אמות של קבר ותפילין בידו וספר תורה בזרועו, ולא יתפלל שם, וברחוק ארבע אמות מותר.

ו. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן שלה

יקרתו הגיעני ונפשו היפה בשאלתו נידן חומות בית הקברות שנהרסה ובנו אחרת טובה הימנה תחתי' אם מותרים הצבור ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר לבנות מהאבנים הישינים בית שער לכניסת בית החולאים ומלון אורחים ומקום אסיפת קרואי מועד אנשי ח"ק ונסתפק לפי מה שנוהגים להחמיר במצבת הקברים כמבואר בהגה' ש"ע /יו"ד/ ס' שס"ד והוא עפ"י הג"א פרק אין מגלחין דמייתי הרב"י שם ובט"ז ושם נאמר כל שנעשה לכבוד המת והחומה נעשה נמי לכבוד המתים לשמירתם שלא ישלטו בהם זרים א"ד לא נאסר אלא קבר שגוף המת נקבר בו אבל משמש רחוק כחומה לא ועוד שנעשה לחיים ולמתים דגם החיים מתלוננים בצלה ומבואר בירושלמי דמגילה פ' בני העיר כל שנעשה לחיים ולמתים אינה נאסר ומייתי בתשו' רשב"א ס' רצ"ו ועוד דקיימא לן דמותר לעשות מלאכה בכלי חפירת קברים מרצון הגזברים והוא מתשו' רשב"א ס' צ"ו ומשמע ליה לפר"מ דמדינא התירו רשב"א ולא משום לב גבאים אתנו עלי' בתחלת קנייתם וה"נ לא עדיף חומה מכלי חפירה אלו דברי פר"מ ודפח"ח ושאלת חכם חצי תשובה.

ואומר נ"ל פשוט להתיר מכמה טעמים מטעמים הנ"ל ולבר מן דין כאשר יבואר אי"ה עוד וכדמות ראייה מדברי אגדה ברכות י"ח בהאי חסיד שהקניטתו אשתו ולן בבית הקברות עד ששמע רוחות מספרים זו עם זו וק' וכי לא היה לו מקום להתלונן בשדה וברחוב עד שלן בבה"ק שהוא מעשה שוטים או מכשפים וע"כ צ"ל שלא היה משומר מלסטים וחיות כ"א לחסות בצל חומת בה"ק וק' הא אסורה בהנאה בשלמא הא ל"ק הא בלא"ה אין ישנים בבה"ק כמו בקדושת בה"כ כמ"ש רמב"ם מתוספתא דמגלה עיי' פי"ד מאבל והיינו אפילו שלא ע"ג קבר אלא מקום שהוקצה לבה"ק לרבים נאסר כקדושת בה"כ וביאר דבר זה יפה באורך בש"ג פ' נגמר הדין והסברא נותן כך דכל שהוקצה למצותו להתפלל בתוכו או ללמוד בתוכו או לקבור בתוכו הכל הוקצה למצותו ואין ניאותי' בהם וא"כ האיך הותר להחסיד ללון שם י"ל חכמים ותלמידי' שרי כמו דשרי בבה"כ לאכול ולשתות ולטייל משום דכבוד וצורך תורה עדיף מבה"כ ובה"ק ולק"מ אבל אי חומת בה"ק אסור בהנאה מטעם משמש מת ק' אע"כ מוכח מזה דאין אי' בחומו' בה"ק אך מ"ש פר"מ דאפשר דלא נאסר אלא משמשים הקרובים לגופו של מת כגון קברו ומצבתו למאן דאוסר מצבן אבל משמשי' רחוקים לא ומפני כן כ' נמי פר"מ שנתלה בלשון הג"א שכל' כל מה שנעשה לכבוד מת וכו' כאלו יש ספיקא או פלוגתא במשמשי' מת שיאסר ומי יחלוק. נבאר הענין בעזה"י...

סימן יב – בענין מכירת חלק מבית הקברות

א. שלטי הגבורים מסכת סנהדרין דף טו עמוד א

מכל אלה לבי אומר לי דסבירא ליה להרמב"ם ז"ל דדין בית הקברות הוא כדין בתי כנסיות ויהיב לבתי קברות כל דין דיהיב לבתי כנסיות דאיתא פרק בני העיר וכמו שכתב איהו פי"א מהל' תפלה גבי קדושת בתי כנסיות וזה כי ס"ל למי' דאיכא חילוק בין בתי קברות שהם של רבים ושל כרכים ובין קבר של יחיד כי קברי הכרכים צרכי רבים נינהו כדמוכח בפ"ק דמ"ק וכן נראה מסדר ה"ג שהביא דין בית הקברות בדין צרכי רבים והכי כתב הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם בענין קבורה גבי חפירת הכוכין במועד ותיקון דבית הקברות של בני המשפחה כ"ש בית הקברות של כרכים דעבידי אדעתא דכ"ע צרכי רבים (צ) דרבים שתו רבים ישתו. וא"כ חשיבי כבתי כנסיות של כרכים דעבדינהו אדעתא דכ"ע ומה שאסור בזה בדברים השייכים בו אסור גם בזה וקבר הוי דומיא דבית הכנסת של יחיד שלא חייל עליה איסור אלא במה שיש כח באיסור להתפשט בו ותו לא הלכך בתי קברות של רבים דכיון דאקצו ההוא קרקע לבית הקברות חל עליה בכליה קרקע שם בית הקברות ואיסורו ואפי' במקום שלא נקברו שם המתים דהא להכי אקצינהו לכולי ארעא...

ב. שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנג סעיף ז

והא דבהכ"נ נמכר, הני מילי של כפרים שאין באים אנשים ממקומות אחרים, שלא נעשית אלא לבני הכפרים לבדם. (ואפי' בנו אותה משל אחרים) (מרדכי ישן בשם ראבי"ה), ולכן יכולים למכרו; ומכ"מ המעות נשארים בקדושתן, ואינם רשאים להורידן מקדושתן, והיינו כשמכרו בני העיר שלא מדעת פרנסיהם, וה"ה אם מכרו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר, אבל אם הסכימו ז' טובי העיר באותו מכר, והיו במעמד אנשי העיר, רשאים להוציא המעות לכל מה שירצו, ואם קבלו עליהם בני העיר בפירוש במכר זה כל מה שיעשה, אפילו יחיד מה שעשה עשוי. הגה: וכל שז' טובי העיר מוכרים בפרסום, מקרי במעמד אנשי העיר ואינן צריכין לומר הן או לאו. (מרדכי) אבל של כרכים, שבאים שם ממקומות אחרים, אפילו בנו אותה משלהם אינו נמכר אלא א"כ תלו אותו בדעת היחיד, שאז יעשה בו היחיד מה שירצה בהסכמת הצבור; וה"ה לכל דברי קדושה שנזכרו כאן, דכלהו גרירי בתר בית הכנסת.

אבן העזר

סימן א – (א) דין אשה מאומצת שנולדה לאם יהודיה שאינה מוכרת. (ב) בענין יהדותה של אשה הבאה מן האנוסים

א. שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אבן העזר סימן ז

שאלה: פנויה שעבירה וילדה ולא נבדקה ממי נתעברה כי לא היתה בעיר והולד נתגדל ובין כך מתה האם מה דינו של הולד הזה לבוא בקהל אם הוא שתוקי ופסול או לא.

תשובה: לברר דין זה צריך אני להאריך קצת כי בעו"ה במדינות הללו הדבר מצוי ואם באנו לפסול הולד יצא מזה כמה מכשולים ואמרתי לשום עין עיוני בדבר זה. והנה בשלהי קדושין ע"ג ע"ב חשב בגמרא כמה גווני שאין בו משום אסופי דהיינו מצאו מהול או משלטי הדמיה או שייף משחא וכיוצא בזה דחשיב שם שאין בו משום אסופי. והנה לכאורה הדבר תמוה דהרי בגוף דין איסור לבוא בקהל אין חילוק בין שתוקי לאסופי דשניהם אסורין לבוא בקהל. והנה כל אסופי מלבד שהוא אסופי הוא ג"כ שתוקי שהרי לא נבדקה אמו ולא אמרה ממי נתעברה וילדה ואטו משום דגם את אמו לא ידענו עדיף הוא בתמיה. וא"כ קשה טובא מה בכך דכל הני דלית בהו משום אסופי אכתי שתוקי הוא וכל שתוקי הוא אצל אמו והיא מגדלתו ומרחמת עליו וחסה על חייו ואטו בשביל זה מחזיקין אותו בכשרות הא ודאי ליתא וכל שלא העידה עליו אמו בפירוש שכשר הוא הרי הוא שתוקי וא"כ מאי רבותא של ולד הנמצא שראוין בו סימנים שאמו חסה על חייו אכתי הרי הוא שתוקי ומה לנו במה שאין בו משום אסופי דמה חומר יש באסופי יותר מבשתוקי...

והנלע"ד בזה דבאסופי אם נפק מחשש אסופי ויש בו סימן שלא הושלך למיתה לא חיישינן בו משום שתוקי דשתוקי שאנו יודעים את האם מי היא וא"כ ע"כ בזנות נתעברה שאם פנויה היא א"כ ודאי נתעברה בזנות ואם היא ארוסה בבית אביה אם אינה אומרת בפירוש מארוס נתעברה הכל פסולין אצלה ולכך כיון שיש ע"כ ריעותא דזנות לכך חששו חכמים לפסלו ולעשותו ספק ממזר אבל אסופי שיכול להיות הורתו ולידתו בכשרות בלי שום זנות ונולד

מאיש ואשתו לא היה לנו לחוש לשום חשש אפילו משום מעלה ביוחסין אלא שזה עצמו הוא הריעותא וסימן שנולד בזנות דלמה השליכוהו אביו ואמו למיתה ודאי משום פסול שבו השליכוהו ולכן אסופי פסול אבל אם יש בו סימן שלא הושלך לשם מיתה גם משום שתוקי אין בו שאין כאן שום ריעותא...

ולכן נראה שיש הפרש בין פנויה שילדה ולא ידעין ממי נתעברה ובין תינוק הנמצא בשוק אפילו ודאי שנולד מפנויה כגון במקום שאין שם שום אשה שיש לה בעל ונמצא תינוק בשוק שהרי ודאי נולד מאחת הפנויות שנתעברה בזנות וההפרש הוא שאם ילדתו פנויה וידעין את אמו שהיא ילדתו והוא אצל אמו ויש לנו לדון על האם עצמה ממי נתעברה שאז אפילו ברוב כשרים חיישינן דלמא אזלא איהי לגבייהו וה"ל קבוע וכמחצה דמי אבל בתינוק הנמצא בשוק ואין אנו יודעים את אמו מי היא ואין לנו עסק לדון על האם כלל שהרי אין אנו יודעים מי היא רק אנו דנין על תינוק זה שנמצא בשוק ואם יש שם רוב כשרים ומיעוט פסולים אפילו נימא דאזלא איהי לגבייהו והוי קבוע מ"מ תינוק זה שנמצא בשוק ה"ל פירש וכל דפריש מרובא פריש ותינוק זה דומה לעשר חנויות תשע מוכרות בשר שחוטה ואחת נבילה אף דהו"ל קבוע מ"מ בשר הנמצא בשוק אמרינן כל דפריש מרובא פריש והלך אחר הרוב.

ב. פתחי תשובה אבן העזר סימן ד ס"ק מא

וע"פ הצעה הנ"ל [של הנודע ביהודה] העלה לדינא דגם בשתוקי אם לא נבדקה אמו כלל עד שמתה כגון שילדה במקום שאין ב"ד או שלא נזקקו הב"ד לזה לשלוח לשאול את פיה ממי נתעברה עד שמתה האם בלי בדיקה ושוב אין לנו שום עסק לדון על האם ממי נבעלה ואין אנו דנין רק על הולד והולד מקרי פירש ואין שום רגלים לדבר שפסול הוא שהרי גדלתו אמו ולא השליכתו א"כ אם רוב כשרים הולד כשר ע"ש באורך. וע' בס' קהלת יעקב מהגאון מליסא בס' ו' ס"ח שכתב בזה דמ"ש הנו"ב ז"ל דאם מתה האם הולד נידון כפירש. לכאורה דבריו דברי טעם דדמי לביצה שנמצא בחצר שיש בו תרנגולות טריפות וכשירות דהביצה כשירה משום כל דפריש כו' אבל באמת לא דמי כלל דהתם גבי ביצה לא נולד גבי מקום הקביעות שום ספק כלל דהתרנגולות שבחצר ידוע איזה כשרה ואיזה טרפה ולא נולד הספק אלא על הביצה שפירשה משא"כ באשה שהלכה להבועל הרי נולד הספק במקום הקביעות על האשה והזרע שבתוכה ומה בכך שנפרש הולד אח"כ כיון שנאסר הספק במקום הקביעות וכן אפי' הספק הוא אם היא הלכה אצלו והוי קבוע או אם הלך הבועל אצלה הוי כפירש הרי תיכף כשראוה מעוברת הואיל והספק היא עליה ועל העובר שבתוכה ספק קבוע דהעובר ירך אמו ומה בכך שנפרש העובר מן האשה כו' ואפי' האשה היא גרושה מכבר שבלא"ה היא פסולה לכהונה ואין על האשה דין כלל כנגד כהונה מ"מ יש עליה להיות ספק אם היא אסורה לכהן גם משום זונה דהא לוקין עליה גם משום זונה עכ"ד וע' בתשו' מהרי"ט ס"ב חא"ה סי' י"ח דף מ"ה ריש ע"ב מבואר ג"כ שלא כדברי הנו"ב ע"ש"ה גם בתשו' חמדת שלמה סי' א' כתב ע"ד הנו"ב הנ"ל דעיקר דבריו תמוהים מאד כאשר האריך בזה בס' בית מאיר וברמב"ם מבואר כמעט להדיא דאפי' לא נבדקה האם עד שמתה הולד שתוקי וקאי על מ"ש לפני זה דמיירי בין ברוב כשרים בין ברוב פסולים וגם מתשו' בשמים ראש סי' ה' (הובא לעיל סי"ט סק"ג) נראה מדבריו דלא כדברי הנו"ב הנ"ל ע"ש עוד:

ג. שב שמעתתא שמעתתא ד פרק כב

ובעיקר הדין שהעלה בשו"ת נודע ביהודה להכשיר על פי רוב כשרים לחודא אפילו לא נבדקה אימיה הוא נגד דעת רוב הפוסקים. דחד רוב לא מהני היכא דאינה טוענת ברי ואפילו בדיעבד. ומכל מקום בנדון השאלה המבואר בתשובת נודע ביהודא שכתב אם באנו לפסול הולד יצא מזה כמה מכשולים ע"ש. בזה נראה בשעת הדחק לסמוך על שיטת רש"י ובעל המאור דסבירא להו דסגי בחד רוב, וכמבואר: ועוד נראה אפילו לדעת הפוסקים דלא מהני חד רוב לא חיישינן למיעוטא אלא היכא דאיכא מיעוט פסולים בעיר. אבל היכא דליכא מיעוט פסולין בעיר כולי עלמא מודו דכשר הולד. וכמ"ש ב"ש סימן ו' ס"ק ל"א ע"ש. והאידינא לא שכיח כלל אפילו מיעוט, דמיעוט מפסולי קהל מצרי ואדומי ונתיני כולם נתבלבלו, ומשום חשש ממזר נמי לא חיישינן היכא דלא קביע ממזר בעיר והכל כשרין אצלה. וא"כ הולד שנולד מפנויה אפילו לא נבדקה אימיה כשר:

אלא דלפי מה שכתב בנימוקי יוסף סוף פרק אלמנה לכ"ג [כ"ג ב' מדפי הרי"ף] דהיכא דאיכא אביה או אחיה בעיר דהוי ליה לדידה חייבי כריתות והולד ממזר וחיישינן למיעוטא ע"ש. וא"כ האידינא נמי איכא למיחש למיעוט דליהוי ספק ממזר ממיעוט ספיקי ערוה,

אמנם לפי ענ"ד נראה מסתימת הב"י ורמ"א דלא הביאו הך דנימוקי יוסף לא ס"ל ואפשר דלא חשו לה. ומשום דכיון דבכל התורה כולה מהני רובא אלא משום מעלת יוחסין הוא דחשו בחד רוב. א"כ דוקא היכא דפסול קבוע במקומו הוא דדנו חז"ל דליהוי כמחצה על מחצה אפילו באזלי אינהו לגבה, אבל היכא דאינו פסול בעצמו אלא שהוא פסול לזו האשה לא דנו בזה דין קבוע להחמיר בחד רוב, וז"ל הרמב"ם פרק י"ח מאיסורי ביאה [הט"ו] ראוה שנבעלה בעיר או נתעברה בעיר אפילו לא היה שוכן שם אלא נכרי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן הרי זו לא תנשא לכתחילה לכהן, שכל הקבוע כמחצה על מחצה עכ"ל. ומשמע דלא מיפסל אלא ע"י פסול הניכר במקומו בפני עצמו ולא ע"י עריות:

ד. שו"ת עשה לך רב חלק ח סימן ע

אלא שבתשובת הגרי"פ זצ"ל שם, צוטטה תשובה שכתב הגרא"י אונטרמן זצ"ל מיום כ"ב אב תש"כ, בילד הבא מן הפנויה וכו' ומסיים וזו לשונו: "ולכן אחרי שהנוב"י מתיר היכא שדנין על הולד ולא על האם יש בזה היתר יסודי, כי רובן של הפנויות לא רוצות לענות כלל על השאלה מי האב, הן נעלמות מהאופק ואינן רוצות שום היתר מהרבנים וכל הדיון הוא רק על הולד, ולפי דעת הנוב"י יש להקל. אף שהש"ש (שב שמעתתא) והבית - מאיר חולקים עליו ועיין בקונטרסי שהזכרתי לעיל". (נדפס בסוף מהדורה השניה של חלק ראשון של אוצר - הפוסקים).

פרטי התשובה הנ"ל של הגרא"י אונטרמן זצ"ל אינם ידועים לי, ועכ"פ הנימוק ש"רובן של הפנויות אינן רוצות לענות על השאלה מי האב" אינו מספיק לענ"ד להקל באופן כללי (ואולי היה מספיק לנדונו של הרב), שאדרבא אם מסבירים להן שבזה שיענו לבית - הדין ויגידו מי האב, ישללו צער ועגמת - נפש מפרי בטן. וכבר היו כמה מקרים בבית - דיננו שהשפענו על האם בטוב טעם ודעת והסכימה לגלות לנו מי האב ונרשם בתיק לתועלת הולד כאשר יגיע זמנו להנשא, והיה מקרה שאשה נשבעה לא לגלות והתרנו לה כדי שתסכים לגלות.

אלא שראיתי מ"ש הגרא"י אונטרמן זצ"ל בקונטרס שבסוף אוצר - הפוסקים חלק ראשון והאריך שם ביותר בעיקר דין זה של הגנוב"י, ובין היתר עורר סברא שכאשר האם נשואה ג"כ יש להתיר הולד כמו במתה האם ופלפל שם באורך עיין שם, ונפקא מינה לנדון דידן שהאם נשואה היא. ובסוף קונטרסו סיים בלשון זו: ולפי זה מתקבלים מאד דברי הש"ש (שב שמעתתא) שם כי מה שמצריכין לבדוק את האם הוא דוקא בדאיכא מיעוט פסולים שם, אבל כשאין אפילו מיעוט פסולים אין צריך בדיקה והולד כשר. והאידינא פסולי קהל לא שכיחי וכו' ויש מקומות שאין ממזר ודאי כלל, ובמקום כזה בודאי דאין חוששין לשתוקי כשאי אפשר לבדוק את האם עכ"ל.

מהנ"ל ניתן ללמוד היתר כללי בכל מקום "שאי אפשר לבדוק את האם". והנה הגדרה זאת עמומה וסתומה, ומה יקרא "אי אפשר", ושם אין הרב עוסק במעשה שבא לפניו אלא במשא ומתן של תורה, ואעפ"כ סניף להקל יש בדברים הנ"ל.

ועכ"ז קשה בעיני הדבר להתיר היכא שהאם בפנינו ללא בדיקה, ויש מקום להאריך בכמה פרטי הלכות שנתעוררתי בהם עקב עיוני, אך בגלל נחיצות הענין מקום שאמרו לקצר אינו רשאי להאריך, ונסיים בדברי השב - שבעתתא, שאעפ"י שכתב על דברי הגנוב"י שהם נגד דברי רוב הפוסקים, סיים באמרו: מכל מקום בנדון הנו"ב שאם יפסלו הולד יצאו כמה מכשולים נראה דבשעת הדחק יש לסמוך וכו', וא"כ נדון דנדוע - ביהודה אין לך צורך שעה יותר מזה ומותר לכו"ע עכ"ל. הנה הסכים בעיקר דינו של הגנוב"י, כותיה ולא מטעמיה ועיין שם בדבריו, משום "שעת הדחק וצורך שעה".

וגם בנדון דידן נראה שהוא צורך שעה גדול כפי שכב' הסביר לי שרוב האמהות המוסרות את ילדיהן לאמוץ אינן יודעות למי נמסר ומתנתקות ממנו לגמרי, ואם עתה יקראו לחקירה יכול הדבר לגרום להם הלם נפשי קשה וכו'. וחשש זה נראה לי מוצדק שאחרי שפצע הפרידה מפרי - בטנה הספיק להגליד במשך כל השנים שעברו, נבוא עתה להודיעה על נישואי בתה ונחקור אותה על אביה אין לך צער ועגמת - נפש גדול מזה ויכול לגרום לה סיכון נפשי ובריאותי.

אלא שמוצא הנני כאן מקום להעיר שהיה מן הצורך שבכל דיון על אמוץ בבית - המשפט, יהיה נוכח רב, או שהשופט יתיעץ עם רב, כדי לחקור את האשה על האב, ולמנוע בבוא עת - דודים של הולד המאומץ עגמת - נפש מכל הנוגעים בדבר, ושלא נצטרך בכל פעם להסתמך על היתרים דחוקים בהלכה.

עכ"פ בנדון דידן דעתי נוטה להתיר את הנ"ל לבוא בקהל מכל הטעמים הנ"ל, ובלבד שיצטרפו עמי עוד שנים מדייני עירנו.

ה. שבט מיהודה, רב איסר יהודה אונטרמן, שער חמישי, שו"ת בעניני דשתוקי

עובדא הוה במקום אחד, כי זוג של חשוכי בנים גדלו אצלם תינוק זר (וכלום חשבו שהורים עניים מסרורו להם לאמצהו להם בן) וכשהגדיל השתדך אל בת ישראל לישא אותה לאשה, אבל כשהחל אביה לחקור ולבדוק ולחפש אחרי תולדתו של המדובר מצא באירכיוו של רשימת הנולדים כי הוא נולד לאשה פנויה ושם אביו לא נודע. ולפי זה דין הבחור הוא כשתוקי שצריכים לבדוק את אמו אם לכשר נבעלה, כדפסקין בקדושין דהלכה כאבא שאול דהי' קורא לשתוקי בדוקי וכמו שפסקו הרמב"ם והשו"ע (אה"ע ס' ד' סעיף כו). אולם קשה הי' הדבר לשלוח אחרי האם ולבדקה, מפני שעכשיו נשואה היא לאיש ומעולם לא ידע ולא שער כלל כי אשתו עשתה כזאת וילדה לפני הנשואין, כי הדבר הי' בסוד כמוס ונעלם. יש לחשוש אפוא כי אם יקראו להאשה ויחקרו אודות המאורע יתודע הדבר גם לבעלה ותתגנה עליו על ידי זה ואולי יבאו למריבות וקטטות...

ובכן בנוגע להלכה, חוץ ממה שיש פוסקים מתירין כשאי אפשר לבדוק את האם הנה אין כאן אפילו מעוט פסולים, משום דממזר ודאי לא שכיח כלל וכלל (ומכ"ש במדינתנו שבכל הערים הרוב הם נכרים), ולקרובים לא חיישינן. נוסף ע"ז יש כאן תרי רובי, רוב העיר ורוב עוברים ושבים. ויש לצרף לזה שהולד הוחזק בכשרות כל הזמן, ולכן כשיש צורך השעה בכך נראה לענ"ד דאפשר להתירו מבלי לבדוק את האם, אם יסכימו לכך בעלי הוראה, כם אם נקרא לה אפשר שיתודע הדבר, וכל מילתא דמתאמרה באפי תלתא וכו' וחיישינן שתתגנה על בעלה, וכר הורו לנו חז"ל כי גדול השלום.

ו. רב שלמה דיכובסקי, תינוקות מאומצים – יוחסין וגיוור, תחומין כרך לג, עמודים 179-177

ההוצאה המעשית היא ששתוקי בימינו אינו פסול לבוא בקהל. ברוב המקומות אין ממזר ידוע, ואין רשימות ומעקבים אחר ממזרים. בארץ ישראל קיימת רשימת מעוכבי חיתון, אבל גם ברשימה זו אין ממזרים ודאיים, אלא רק ספק ממזרים... יש לציין שבתינוק שנולד מתרומת זרע אנונימית יש סיבה נוספת להתיר, כיוון שבבנק זרע אין מצב של "קבוע", אמנם האישה הולכת לבנק הזרע, אבל ההזרעה מתבצעת בבית חולים... בנוסף, יש דיון בין פוסקי זמננו האם זרע של פסול קהל תלוי בביאה האסורה...

ז. רמ"א יורה דעה הלכות גרים סימן רסח סעיף יב

ישראל מומר שעשה תשובה, א"צ לטבול; רק מדרבנן יש לו לטבול ולקבל עליו דברי חבירות בפני ג' (נ"י פ' החולץ) (לו*).

ח. פתחי תשובה יורה דעה סימן רסח ס"ק י

(י) יש לו לטבול עיין במג"א סימן שכ"ו ס"ק ח' שכתב דישראל מומר שעשה תשובה מותר לטבול אפילו בשבת כיון דאינו מדאורייתא ע"ש. ועיין בתשובת רשב"ש סימן פ"ט שכתב דבני המומרים הערלים הנקראים אנוסים כשבאים לחזור בתשובה אין להודיעם מצות קלות וחמורות ועונשן ואין לבהלו אבל יש למושכו חסד ואין צריך טבילה וכשמל א"ע מברך להכניסו בבריתו של א"א ומברך גם כן ב' ברכות על המילה עמ"ש לעיל סימן רס"ז (ס"ק ב') ואשר קידש ידיד ואינו כוללם בברכה אחת ואח"כ אומר או"א הצלח נא לעבד הנקרא שמו כך ומשוך אליו חסדך וכשם שהטית לבו לשוב בתשובה שלמה לפניך כן תטע בלבו אהבתך ויראתך ותפתח לבו בתורתך ותדריכהו בנתיב מצותיך למען ימצא חן בעיניך כ"ר ונאמר אמן ע"ש עוד. ועיין (בתשובת הרדב"ז החדשות סימן תל"ד) אי חייבין לברך שהחיינו בשעת המילה:

ט. נוסח תעודה לשבים לחיק עם ישראל (מרב מרדכי אליהו)

ב _____ הופיעה בפנינו _____ שהוא/שהיא מצאצאי האנוסים, וביקשה לשוב לחיק עם ישראל ולחסות תחת כנפי השכינה. בדקנו בדיקה מדוקדקת את כנות כוונותיה ובהתבסס על מידע שהצטבר בידינו החלטנו לשוב ולקבלו/להיות. בתותב תלתא

יהיבנא ו- קיבלה בפנינו עול תורה ומצוות...נימולהוטף לו...טבלה מטומאת עכו"ם
במקוה כשרה...ושב וקיבלה עול תורה ומצוותיה...ואמרנו בפניוה כדברי הרשב"ש: או"א
הצלח נא את...

קראתי את הנ"ל והנני סומך את ידי על הנוסח הזה – אהרן הלוי סולוביצ'יק, י"ט טבת
שנת תשנ"ט

גם אני מאשר את הנוסח הנ"ל ויש לסמוך עליו – גדלי' דוב שווארץ, ב' אדר תשנ"ט

י. רמ"א אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן ד סעיף לז

הקראים אסור להתחתן בהם, וכולם הם ספק ממזרים, ואין מקבלים אותם אם רוצים
לחזור (ב"י מצא כתוב בתשובת ר' שמשון). אבל האנוסים החוזרים לדת ישראל, נ"ל
שמותר להתחתן בהם כמו בשאר גרים (הנ"ל).

יא. ערוך השולחן אבן העזר סימן ד סעיף סב

הגאונים הקדמונים כתבו על מינים שפירשו מדרכי ישראל ופרוצים בעריות ואין כותבין כתובות וגיטין ולא חולצין
ולא מייבמין בניהם ממזרים וא"א לקבלם ולהכניסם בקהל ישראל שמא יתערבו וירבו ממזרים בישראל ואם באים
האבות וחוזרים בהם ומקבלים עליהם עול מצות כשאר ישראל קבלו אותם שנולדו מטיפה קדושה ונולדו בכשרות
ובולדותיהם דקדקו וכל מי שיש בו שמץ פסול הפרישוהו [שם] אבל האנוסים הם בחזקה ששמרו תמיד כשרות
יחוסם אמנם גם זה תלוי לפי הענין מהנהגתם [עט"ז]:

סימן ב – שאלה בענין ממזרות באשה שקיבלה דיווארס חוקי

א. רמ"א סימן א סעיף י

י"א מי שהמירה אשתו, מזכה לה גט אחר ונושא אחרת, וכן נוהגין במקצת מקומות (פסקי מהרא"י סי' רכ"ו /רנ"ו).
ובמקום שאין מנהג אין להחמיר ומותר לישא אחרת בלא גירושי הראשונה (שם מנהגי רינ"ו).

ב. אבני מילואים סימן א ס"ק ה

ואחר העיון מצאתי תקנת הגט אפי' במקום שמיחתה בפירוש, והוא לפמ"ש הרשב"א בחידושו ליקדושין פ"ק (דף
כ"א) [כג, ב] גבי שחרור דזכין לאדם שלא בפניו וע"י אחרים בשטר וז"ל ואי לאו דמסתפינא אמינא דהכא אפילו
בע"כ נמי, ומתנת ממון שאני דלאו זכות גמור הוא ואדרבה חוב מצד עצמו דכתיב ושונא מתנות יחיה אלא מיהו
מצד שנפשו של אדם מחמדתן קרי לה זכות ואעפ"י שהוא מצד עצמו חוב זכין לו שלא בפניו, אבל גט שחרור
דזכות גמור הוא דמתירו בבת חורין ומכניסו לכלל מצות ישראל מכל מקום ואפילו עומד צווח בטלה דעתו אצל כל
אדם, ואעפ"י שבמציאה ובנכסי הגר ובלקט שכחה ופיאה דזכות גמור הוא וגר קטן שהטבילוהו ב"ד שאין זכין בע"כ
כדאמרין פ"ק דכתובות (יא, א) הגדילו יכולין למחות, הכא שאני דאלו אית' לעבד כאן כייפינן לי' לעבד לקבולי
בע"כ כי לית' נמי מזכין לי' בע"כ כו', ועוד שלא יהא רבו עובד לעבדו ויהא מפסיד רצון נפשו בעקשותו של עבדו
ע"ש. וא"כ ה"נ כיון דזכות גמור הוא וגם יכול לגרש בע"כ אלו איתא כאן לכן אפי' צווחה נמי מזכה לה בע"כ. ואף
על גב דהרשב"א לא סמך עלה כל כך, כל כה"ג דאינו אלא על צד היותר טוב כדאי המה דברי הרשב"א לסמוך
עליהם במקום שנהגו לזכות לה גט ודוק.

ג. רמ"א אבן העזר הלכות גיטין סימן קמ סעיף ה

ואם אשתו מומרת, וזיכה לה גט ע"י אחר (עי' בת"ה סי' רל"ז ובפסקיו סי' מ"ד), כמו שנתבאר לעיל סעיף א', אף
על פי שחזרה בה אחר כך, אינה צריכה גט אחר (שם מת"ה). והוא הדין לאשה הנאסרת על בעלה, מזכה לה גט
על ידי אחר. ויש מחמירין בזה (מהרי"ק שורש קמ"א).

ד. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן ד

הנה בדבר אשה שנאסרה על בעלה באיסור סוטה לבד שהיה ידוע זה שגם בערכאות של המדינה פסקו שהילד בן ארבע יחונך אצל האב מחמת הפקרותה, ניסת בפרהסיא זה יותר משנה בערכאות לאותו האיננו יהודי ויש ביד כתר"ה העתק תעודת נישואין אלו ומאז גרים יחד ככל איש ואשה, שליכא שום ספק על איסורה לבעל מדין סוטה. הנה לענין להתיר להבעל לישא אשה אחרת אף שיש מחמירין להצריך מאה רבנים כדחובא בפ"ת אה"ע סימן א' ס"ק כ"ב מחת"ס דאפילו באסורה עליו מדאורייתא לא נהיגי להתיר לישא אחרת בלא מאה רבנים ואפילו גרושה שניסת לכהן בחזקת אלמנה מצריך מאה רבנים, אבל הא איכא כנגדם שיטת הרמ"א שמתיר לישא אשה אחרת בלא גירושי הראשונה וכן הוא בתשובת צ"צ הובא בבאה"ט ס"ק כ"ו ובפ"ת ס"ק כ"א הביא שפסק כן הט"ז בלי זיכוי גט... אבל מכיון שיכולין לזכות לה גט נהגו בקצת מקומות שלא להתיר אלא אחרי שיזכה לה גט כדכתב הרמ"א במומרת, ואף שאין לזה טעם כלל להמקילין שגם הרמ"א הוא מהם דלכן במקום שאין מנהג כתב דאין להחמיר ומותר לישא אחרת, מ"מ משמע שבמקום שנהגו לזכות לה גט קודם שיתירו סובר הרמ"א דלא יתירו, אולי הוא משום מהיות טוב שלא יהיה נידון כלל בדבר איסור חרם רגמ"ה... וא"כ היה נראה לע"ד שאיכא צורך לזכות לה גט מטעם יותר גדול ואף במקום שלא נהגו ביבום, דהא ענין ממזרות הוא דבר הנוגע לכל ישראל שלא יתרבו ממזרים בישראל דהא אפשר שבמשך הזמן יתערבו בישראל או הבנים ובנות שתלד היא עצמה או הדורות שיבואו מהם ורק במומרת שהדין שאין הולד ממזר הוצרך הד"מ ליתן טעם שני מחשש שתתייבם לפעמים עי"ז צרת סוטה, אבל בזינתה תחת בעלה שאפשר שתזנה גם עם ישראלים אף דמה שידוע לנו היה עם עכו"ם דלכן יש להצריך להבעל לזכות לה גט, וגם חטא זנות דאשת איש הוא שנאמר עליו אנדרלמוסיא באה לעולם והורגת טובים ורעים כדאיתא בפרש"י פ' נח על הקרא דקץ כל בשר שא"כ נוגעת חטא זה דזנות א"א לכלל ישראל לראות שלא ימצא זה בישראל יותר משאר חטאים כשאין בידנו למחות דלכן בזיכוי גט הרי אף שתהא אסורה עדיין מצד איסור ביאת נכרים ואם לישראל מצד איסור בועל ואיסור פנויה מ"מ איסור א"א לא יהיה ולא יהיה העונש דאנדרלמוסיא שאף מצד החטא עצמו יש להצריך לזכות גט וכ"ש שאיכא משום חשש ממזרות, דלענין שאר עבירות היה שייך לומר בכה"ג הלעיטהו לרשע וימות ולא באיסור אשת איש וממזרות... והנה ודאי אם היא צווחת ואומרת שאינה רוצית להתגרש הרי אומרת שאינה רוצה שיקבלו בעדה, ואף שודאי אמת שהוא זכות אף שאינה מכרת ואם היתה יודעת חומרת הדבר היתה מסכימה, הוא ספק גדול... ולכן כיון שכל הספק לענין דידיה שאותו יש להתיר בכל אופן אף אם לא יועילו הגירושין להתירה לעלמא מדין ספק, הרי עכ"פ להציל ממזרות ומחומר איסור א"א יכתבו גט ויזכו לה ותהיה ספק מגורשת אף אם תמחה מתחלה, אבל טוב עצת כתר"ה שלא יאמרו להאשה כלום עד אחר זיכוי הגט וההיתר להבעל לישא אשה אחרת, שאז אף אם תמחה הרי אפשר שרק עתה היא מוחה שאינו כלום ואפשר שאיכא קצת חזקה גם עליה שאף שאינה שומרת דת רובן וחזקתן שאינו להכעיס והא רוצין להקטין חטאן כשאפשר כדסובר רבא ריש חולין (ד' ע"א), וא"כ תהיה מגורשת ודאי, אך אף אם נימא שבזמננו ליכא חזקה זו יעשה עי"ז ס"ס. וכן תעשו למעשה.

ה. שו"ת מהרש"ם חלק ב סימן קיא

והעיקר הוא מה שהי' הקידושין ע"י הרב המסדר שהוא מן המתחדשים המגולח זקן ורובם ככולם מינים ואפקורסים והחזן שלו מן הקאהרשיהל אשר הוא רשע כמוהו הוא עד הקידושין וכבר כתב בתשו' מהר"ם שיק יו"ד סי' י"ט דגם בלא נתברר שום רשעות רק מה שעוברים בכל יום בכמה לאוין במלבושיהם ותהלוכותיהם נידונים כרשעים וגם כבר כתב לי ידידנו הגאון מאדעס שנתברר לו שהוא רשע גמור וכבר כתב בתשו' רע"א סי' צ"ד דלשי' רוב הפוסקים דהמקדש בע"א אין חוששין לקידושין יש להקל בנמצא א' קא"פ לבטל כל העדות ע"ש ובנ"ד הגם שכבר מת החזן והעידו עליו שלא בפניו כיון דא"א בע"א סגי בגב"ע שלב"פ כיון שגם בלא גב"ע מוחזקים לרשעים וכבר כתב בכנה"ג לא"ע סי' מ"ב הגב"י אות קע"ט בשם תשו' רמ"א ותשו' ר"מ אלבילי דבמוחזק לרשע א"צ לגב"ע כלל ופוסלים אותו מצד חזקתו ודעת הריטב"א קידושין (דף מ"ג) בשם מורו דבקיודושין דכל קיום המעשה תלוי בעדים מיפסלי בראי' לבד וכן מצאתי בתשו' ר"י בן הרא"ש סי' פ"א שהסכים לבטל עדות הקידושין ע"י שנמצא קא"פ ושגם להסוברים דבהגדה בב"ד תליא מלתא אפשר שידו דבקיודושין הוי בשעת ראי' כשעת עדות בב"ד ע"ש...

וגם אי נימא דכיון שהמסדרים האלה שא"י בטיב קידושין חזקת מעשיהם מקולקלים מסתמא אין מייחדים עדים בשעת קידושין א"כ ממילא מתבטל כל העדות ע"י הקרובים כדעת הש"ך סי' ל"ו ... אבל יותר נראה שגם הם מייחדים עדי קידושין יען שצריכים העדים לחתום בהפנקס כפי נימוסי המדינה ולדעתי אפשר לברר אם החזן הי' עד הקידושין ע"י הנ"ל ועכ"פ כיון דשכיח יותר כן מוקמי' להאשה בחזקת פנוי' כמ"ש בתשובתי הקודמת... והנה ידידנו הגאון מאדעס הביא לנו תשו' מהרי"ק שרש פ"ז ששפך חמתו על הר"מ קפסולי שהתיר קידושי מומר בלא

גט ע"פ עדות קרובים שאמרו שלא נתקדשה אלא בפניהם והוא חולק עליו דבכה"ג שהוחזקה בחזקת מקודשת דקיי"ל מלקין על החזקות אין הקרובים נאמנים להוציא מחזקתה ... וא"כ ה"נ בנ"ד אבל ז"א כמש"ל דבנ"ד מעיקרא הוחזקה שלא בקידושין של תורה כיון שהי' הקידושין ע"י מסדר כזה שהוא ועדיו בחזקת פסולים ובכה"ג שפיר י"ל דהקרובים נאמנים ... ואם באנו לחוש למה שדרו יחד כאיש ואשתו בפרסום לכל העולם ה"ז דומה למ"ש הריב"ש סי' ה' וסי' ו' בקידושין שנעשו בערכאות שלא כדמו"י שאין לחוש למה שדרו יחד כמה שנים דאדעתא דקידושין הראשונים דרו יחד ולא לשם קידושין אחרים ע"ש וה"נ בנ"ד:

ו. שו"ת מהרש"ם חלק ב סימן קסז

ואשר דרש טעמם של הגדולים שבתשו' כנ"י סי' ע"ב דאם סידר קידושין מי שאינו יודע בטיב קידושין הקידושין בטלים הנה עד שהוא דורש טעמם אני שואל אם נאמר שם כן ולא נזכר שם אלא שיש להחרימו ולנדונו...

ז. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ג סימן כה

הנה ראה כתר"ה מה שכתבתי בקידושין שנעשו על ידי הרעפארמער ראבייס שאין לחוש להם כלל כי לבד שאין שם עדים כשרים, הרי הרבה מהן ואולי כולן אין עושין מעשה קידושין כלל, דאף שנותן לה טבעת הרי גם היא נותנת לו טבעת, ומוכיח נתינתה על נתינתו שהוא רק מתנה בעלמא על שנעשו איש ואשה אבל עשיית הקידושין היה בלא כלום דאף דברים אולי אינם, ולא שבזה מקדשים זא"ז שנימא שנתינת הבעל היה לקידושין ונתינת האשה שג"כ נתנה לקידושין הוא דברי הבל, דהא הם אינם מקדשים כלל אלא היתה תשובת דברים על שאלת הראביי אם רוצה ליקחנה לאשה ומשיב הן ואותה הוא שואל אם היא רוצה שיהיה בעלה או שתהיה אשתו ומשיבה הן שזה אינם אף דברים של קידושין אלא דברים שרוצים בהאישות, ואח"כ נותנים זל"ז הטבעות על האישות שנעשה בדבריהם שהשיבו הן, שזה לא היה כלום אף אם היה נעשה זה לפני עדים.

וממילא מסתבר שאין לחוש אפילו אם החזיקו בנישואיהן כמה שנים דגרע זה לענין זה מנישואי ערכאות דבערכאות הא רובא דאינשי אף אלו שאינם שומרי תורה יודעים שיש נישואין בדיני ישראל אשר לא נעשה זה בנישואי הערכאות, שלכן יש מקום לומר שלא סמך על נישואין הראשונים שנעשה בערכאות ובעל לשם קידושין, אבל בנישואין דרעפארמער הא אותן שהולכין לשם הרי סוברין דזהו דיני קידושין ונישואין של ישראל שכל הבעילות הם ע"ד קידושין הראשונים שהרי אין יודעין שאיכא חסרון בקידושין שיצטרך לבעול לשם קידושין חדשים, לכן אין בהם ממש כמו בקידוש בדבר שהיו סבורין ששוה פרוטה או שלא ידע שצריך שוה פרוטה שאמרינן ע"ד קידושין בועל כדאיתא בכתובות דף ע"ג. אבל בערכאות שליכא סברא זו יש מקום להצריך גט לכתחלה לסברת הגרי"א הענקין שליט"א, אבל במקום עיגון גם בזה יש להתיר כדמוכח לומר בין בשיטת הריב"ש אשר בין המחבר ובין הרמ"א פוסקין כוותיה. ולכן דינא כיון שהיו הקידושין ע"י רעפארמער ראביי אין צורך להחמיר כלל, והכא שיש להם בנים ליכא גם מעלה להחמיר כדי שלא יצא קול ממזרות עליהן כדכתב כתר"ה.

ח. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן עז

א' דר"ח אדר השני תשל"ו. מע"כ ידידי הרב הגאון מוהרר"י ידידיה פרנקל שליט"א, הרב הראשי לתל אביב יפו. שלום וברכה לעולם.

הנה בדבר האשה אשר כבר השבתי בתשובה לעיל שאני סובר שנישואיה אצל רעפארמער ראביי אינו כלום ואף להגרי"א הענקין ז"ל אינו כלום, ואיני רואה בדברי איזה ספק נוסף כי הצילום של הכתובה של הראביי מעיד שהוא רעפארמער אדוק ואין מה לברר יותר, ובכלל צריך לידע כי אלו ההולכים לרעפארמער ראביי, לא יעשו עוד חו"ק אצל רב ממש, והרעפארמער כולם כופרים גמורים בכל עיקרי האמונה ואין מה לחקור אודותו, ובלא זה ליכא כלל ענין עשיית קידושין אצלם. סוף דבר איני רואה שום דבר לעגן את האשה יותר.

סימן ג – שאלה בענין ממזרות כשמסדר קידושין הראשונים היה מחלל שבת

א. ש"ך חושן משפט סימן לו ס"ק ג

...אלא הכי פירושו, דס"ל דבעינן שתתקיים העדות בשאר שנתכוונו להעיד דוקא, דכיון דבקרוב ופסול שבא לראות אין פוסלים שאר העדות, א"כ ע"כ כיון שלא באו אלא לראות לא חשיבי עדות, א"כ גם הכשרים שבאו לראות לא חשיבי עדות ואין חותכין הדין על פיהם, דלא מסתבר לומר דקרובים שבאו לראות לא יחשבו עדות וכשרים יחשבו לעדות, אלא ודאי אמרינן כל מי שבא לראות לא חשיב עד, וכל מי שבא להעיד חשיב עד. והיינו שכתב הרמב"ם והמחבר מיד אח"כ, בד"א בשהיה בהן קרוב או פסול, אבל אם היו כולם כשרים אחד שנתכוין להעיד ואחד שלא נתכוין להעיד כו' חותכין הדין על פי עדותו כו'. הרי בהדיא דר"ל בד"א דאין חותכין הדין על פי עדות הכשרים שלא נתכוונו להעיד, אלא בשהיה בהן קרוב או פסול, והלכך כיון שאין חותכין הדין על פי הקרוב ופסול כשלא נתכוין להעיד, אין חותכין הדין גם על פי עדות הכשרים, אבל אם כולם כשרים חותכין הדין גם על פי אותם שלא נתכוונו להעיד.

ב. נתיבות המשפט באורים סימן לו ס"ק א

[א] באתם כדי להעיד. עיין ש"ך סק"ג שכתב דאם כולם לא נתכונו להעיד אף עדות הכשרים נתבטלה, דמאי אולמי הני מהני, עיין שם. ולכאורה הוא תמוה, דאם כן במשנה מכות ו' [ע"א] דאמר רבי אימתי בזמן שהתרו בהן אבל לא התרו בהן וכו'. ולדבריו משכחת לה שתבטל העדות אפילו לא התרו בו הפסולין, כגון שלא התרו גם כן הכשרים, דהא התראה אפילו מפי עצמו מהני, ולדברי הש"ך כך היה לו לומר, אבל לא התרו בהן הפסולים והתרו בהן הכשרים. וכן המחבר שכתב במה דברים אמורים בזמן שנתכונו וכו', ולפי דברי הש"ך כך היה לו לכתוב, במה דברים אמורים בזמן שנתכונו כולם או לא נתכונו כולם, אבל אם נתכונו הכשרים ולא נתכונו הפסולים וכו'. ועוד, מעשים בכל יום שמקבלין עדות אף שאומרים שראו ההלואה ולא נתכונו להעיד, אף שאומרים שהיה במעמד כל בני הבית, ולא ראיתי מעולם לבטל מחמת זה.

ולכן נראה, דאם לא העידו הפסולים בבית דין רק הכשרים העידו, דלא נתבטלה עדות הכשרים אפילו ראו כאחד ולא נתכונו כולם, רק כשהעידו הכשרים והפסולים בבית דין וגם ראו ביחד ולא נתכונו כולם, בהא פוסל הש"ך אף עדות הכשרים.

ג. שו"ת מהרש"ם חלק ב סימן קי

מכתבו הגיעני וע"ד האשה העלובה שנשאת לבעל בקידושין שנעשו ע"י הרב הממונה מהממלכה והוא מהמתחדשים (רעפארום) וגם העדים שלו ולפי דברי האשה וקרובי' הי' שם רק מגולחים ומחללי שבת בפרהסיא ואחר שנולדו להם ד' ילדים בהיותם דרים יחד יצא הבעל לתרבות רעה ונעשה א"י ובהיותו עושה עוד מעשים רעים נתחייב מהממלכה לשלחו לסיביריען ונאבד ממנו משפט אנושי ואין לו דמים ואשתו מותרת לאחר בדד"מ והגם שמדד"מ רשות לאשתו ליסע שמה ולדור עמו אבל ברשעתו איננו מניח אותה לבא אליו רק באופן שתעבור על דת עם ילדי' ויהיו כמוהו ולאשר האשה נחלית ובידה תעודת הרופאים שאם תתארך לישב בלא בעל הוא מסוכנת אם לא יתירו לה להנשא לאיש אזי תהי' מוכרחת ליסע אליו /היא/ ותעשה כרצונו להעביר על הדת עם ילדי' עכת"ד השאלה:....

אולם לענ"ד יש לדון בזה כיון דעכ"פ מצוי טפי שיהי' העדים פסולים במעשה רב מהמתחדשים כזה וכל אשר סביב רשעים יתהלכו א"כ עכ"פ ספיקא איכא אפי' ליכא רוב גמור מ"מ מצוי הוא להיות כן וכבר נתבאר דגבי מומר שקידש איכא קצת פוסקים דקידושיו רק מדרבנן א"כ אף דרוב פוסקים מחמירים מ"מ איכא ס"ס להקל דכבר נתבאר בתשו' מהרי"ק שורש קע"א ושו"ת גא"ב סי' ס' ושו"ת רח"כ יו"ד סוס"י י"ט דהיכא דספק א' שכיח טפי להקל מצרפין ספק ב' אף שמצוי טפי להחמיר וה"נ בנ"ד ובפרט דלשי' כמ"פ גם ספק שאינו מצוי מצטרף להקל ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' נ"ג סקכ"ב ובנ"ד הס"ס הוא בעיקר הקידושין וכל חזקת א"א שלה מתבטל למפרע וע' מהרי"ט ח"א סי' קל"ח דיש להקל בס"ס בקידושין אך כפי הנראה ג"ז לא נתברר אם המקדש הי' מחלל ש"ק בפרהסיא בשעת נישואין כ"א ע"פ האשה ואם מפני שהמיר אח"כ הרי לא נולדו ב' הספיקות ביחד וא"א להקל משום ס"ס כנודע:

אולם נראה לפמ"ש בשו"ת בש"ר סוס"י ר"מ דמי שנחשד בחשד בעלמא ואחר זמן נתברר הדבר להבא שוב מחזקי' למפרע משעה שנולד הספק ובחיבורי דע"ת סי' א' סקכ"ב הבאתי רא' לזה מדברי רש"ל וט"ז וש"ך סי' י"ב סק"ד ואף שמדברי הב"ח חו"מ סי' ל"א ושע"מ שם סק"ב מוכח להיפוך אבל בהמיר גם הב"ח מודה ותדע שהרי

דעת הב"ח עצמו ביו"ד סי' קי"ט דבהוציא ב"פ טרפה מת"י נחשד למפרע ואסור כל מה ששחט למפרע ומכ"ש בהמיר וכיון שבב"ד גם בשעת נישואין הי' מכת הפרוצים ולכן הי' קידושיו בפני רב המתחדש ואולי יש גם לברר שהי' עכ"פ פריץ במעשיו א"כ כשהמיר הוכיח סופו על תחלתו שהי"ל גם אז דין מומר ושפיר איכא ס"ס שנולדו ב' הספיקות ביחד...

ד. טור אבן העזר הלכות קידושין סימן מד

ישראל מומר שקידש קדושיו קידושין וצריכה ממנו גט וי"א דמומר לחלל שבת בפרהסיא ולעבוד כו"ם דינו כעכו"ם גמור ואין קדושיו קדושין ולא נהירא.

סימן ד – שאלה בענין ממזרות בענין בת שנולדה ז' חדשים לאחר הגט

א. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן יז (שנת תשל"ג)

בדבר האשה שנתגרשה מבעלה ח' תשרי תשל"ב ונולדה לה בת בג' סיון, והיא ניסת בנישואי המדינה לפני קבלת הגט מאמתלאות וטעמים שהוכרחו לעשות זה אבל אומרים שלא קבעו דירתם יחד ולא חיו חיי אישות לפני קבלת הגט מבעלה, וכנראה שמחמת שהב"ד לא רצו לסדר להם קידושין מחשש סוטה קבעו דירתם תיכף וחיו יחד בלא קידושין תיכף אחר קבלת הגט בלא המתנה ג' חודשים. אבל משמע שלחוש שמא הבת שנולדה היא מבעלה הראשון סוברין הב"ד שאין לחוש כלל משום שכבר נפרדו זה מזו זמן רב ודין המתנה היה רק מדין לא פלוג, שלכן אם היא בת ט' חדשים כרוב נשים דלט' ילדן הוא ממה שנבעלה לבעלה זה קודם קבלת הגט והיא אסורה לקהל, אבל כיון שאיכא עכ"פ מיעוט דלז' ילדן אולי מועיל ברי דידה ודידיה שלא נזדקקו זל"ז עד קבלת הגט ונתעברה ודאי אחר הגירושין, והציגה גם תעודת רופא מי"ב תשרי ד' ימים אחר הגירושין שלפי דעתו לא היתה מעוברת אז...

וא"כ בעובדא זו הא היא בחזקת כשרות עדיין דאף שלא עשתה כהוגן בזה שקודם שנתגרשה בגט פטורין כבר עמדה להנשא לאחד וגם הב"ד שמעו ממנה שכבר מוכנת להנשא להאחד אחר הגירושין ואמרו לה שלא לנקוט שום צעד בזה עד אחר הגירושין ומ"מ נרשמו בנישואין דערכאות לפני קבלת הגט אבל הם נתנו טעמים שהוכרחו לקיים הנישואין שבערכאות בהקדם אבל לא דרו ביחד ולא חיו חיי אישות עד אחר קבלתה גט מבעלה הראשון, מ"מ לא אבדה חזקת כשרותה ברשימת נישואין דערכאות דודאי איכא טעמים לפעמים שצריכים להרשם לאיש ואשה אצל הערכאות ויש להאמינם וגם אצל אנשים כשרים ויראי ה' אירעו הרבה פעמים במדינתנו שהוצרכו להרשם אצל הערכאות זמן רב קודם נישואין דתורה, ולכן אף אם אינם יראי שמים יש להיות כן ויש להאמינם כשליכא עדים שדרו ביחד, ואיני רואה טעם על מה שלא הרשו הב"ד לסדר להם חו"ק מחשש סוטה לבועל, שהרי לא אבדה חזקתה בזה ואולי היה זה לקנס בעלמא, ואף שבשביל זה שלא רצו לסדר להם חו"ק קבעו דירתם יחד וחיו חיי אישות בלא המתנת ג"ח נמי לא מרע חזקת כשרותה, שלכן אין לנו בעצם שום ספק לומר שזינתה תחת בעלה קודם קבלתה הגט, ואיכא רק טעם להסתפק בשביל שילדה ולד לז' חדשים וכ"ד יום שהוא כנגד הרוב דלט' ילדן שזה יעשה ספק והוא הרוב אף היותר גדול שבעולם שהוא כשנשתהא הולד יב"ח אינו עושה ספק אף בנשים חשודות לזנות כל זמן שלא ראינו עניני כיעור, ובאם שהתה רק עד עשירי אף שג"כ הוא מיעוט הא כתב הח"מ דלא חיישינן אף בעדי כיעור מאחר שעכ"פ הוא מלתא דשכיח היינו שהוא מיעוט המצוי שלא נחשב זה ריעותא כלל והסכים לו הב"ש, ואפשר שיוולדות לז' הוא ג"כ מיעוט המצוי, עכ"פ ודאי הרוב דלט' ילדן לא יעשה לנו שום ספק באשה זו שלא איתרע חזקת כשרותה, ואולי אף באשה שהיה נעשה לנו קצת ספק לא היתה לא היא ולא הולד נאסרין בשביל זה אם אינו רוב עדיף מהרוב דלא משתהין כלל יותר מרע"א ימים. וא"כ היה שייך להכשיר הולד אף בלא היתה כאן האם לומר ברי אף לשיטת הש"ש וכ"ש שנאמנת בברי שלה שלא בא עליה עד אחר הגט ואז נתעברה שאינו ממזר, והוא כשר בדין ודאי כשר לקהל אף להש"ש אף בלא שמענו ממנה כלום.

ועיין בפ"ת ס"ק ט"ז שהביא מתשובת רעק"א שהגאון בעל בית מאיר סובר שנאמנת האם בילדה קרוב ליי"א חדשים אף בראו בה דבר מכוער להכשיר הולד לומר שמבעלה נתעברה אף שאינה נאמנת לגבי דידה, ואף אחר שדחה היתר זה מסיק דיש להכשירו מטעם ס"ס דשמא לא זנתה והוא מבעלה ואישתהי ואם זנתה שמא מעכו"ם, וסברא זו איתא גם בכאן דאם זנתה תחת בעלה והוא בן ט' נמי אפשר שהוא מעכו"ם דאף שהיתה חושבת להנשא לזה ודאי שייך להסתפק גם לזנות עם אחרים כמו עמו כיון שגם עמו הוא זנות, וגרע מארוסה שעיברה ובא על ארוסתו, דלכן יש לחוש גם לעכו"ם והוי ג"כ ס"ס, ואיכא גם היתר זה.

סימן ה – שאלה בענין ממזרות ומעוברת חבירו

א. שו"ת היכל יצחק אבן העזר ב סימן לג

אלה: איש ואשה גרו יחד בלי עריכת קידושין, ואף בלי נישואים אזרחיים, אלא מעין מיוחדת לו. מה שהעם רגיל לקרוא בשם אהבה חפשית. עתה הם ניפרדו, והאשה מבקשת להינשא, כדת משה וישראל, לאחד שבא עליה בהיותה עוד מיוחדת לראשון. והנה מאחר שהבי"ד החמיר להצריך גט כשנפרדו בני הזוג נשאלת השאלה אם אין כאן ענין של כשם שאסורה לבעל אסורה לבועל.

תשובה: א. [אם יש חשש קידושין בנידן דידן ונשווה האשה והבועל למזידים]. (א) בעצם הדבר נראה דלא הוצרכו לגט כלל, משום דנראה דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות שייך רק באופן שיש לנו לתלות שיש סבה המונעתו מקידושין - כדת, כגון בנתיחד עמה בפני עדים שתקף עליו יצרו והוא בהול, או כגוונא דתשובת הריב"ש שיש שהיו חוכחים /חוככים/ להחמיר דהיו הזוג אנוסים ואי אפשר היה להם להנשא כדמו", אבל אלו הפרוצים שבידם הוא להנשא כדמו", וחיים חיי הפקרות, איה השכל לאמר עליהם חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות? וכי מי מנעם מלהנשא כדת? וע"כ אחת משתי אלה: או שכפירתם מנעה זאת מהם, וודאי לא כיוונו לשם קידושין, או שלא רצו להתקשר בקשר אישות ממש אלא למלא תאוותם.

ולא נשאר אלא לחוש לדעת ר' חסדאי המובאה בשו"ת ריב"ש סי' שצ"ח דמיוחדת היא אשת איש משום סברת מי איכא מידי וכו', אבל דיעה זו נדחתה כנראה לגמרי...

ומפני כל הנ"ל היה נראה להקל בנידון דידן, ובפרט דאין זה אלא איסור עשה לגבי הבועל. ואם החמרתם להצריך גט משום חומרא דא"א, אבל ענין האיסור לבועל לא חמור כ"כ...

עומדות לנגדנו הלכות מפורשות באה"ע סימן מ"ו סעיף ה' יצא קול שהיתה מקודשת לפלוני, וקדשה אחר קידושין גמורין, בודקין על קידושין הראשונים וכו'. לא נתאמתו הקידושין הראשונים, מגרש ראשון וכו', ודווקא שקידשה השני ולא כנסה, אבל אם כנסה אסורה לו וכו', שכיין שמצריכין אותה גט מראשון הרי היא בחזקת שהיתה אשתו, ונמצא שבא עליה השני בזנות, ואסורה עליו עולמית וכו', יעו"ש בטור...

ואם כן בנדון שלפנינו כיון שהצריכה גט הרי היא בחזקת שהיתה א"א ויש כאן הדין של כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל...

אבל כאן בנדון דידן אין לנו לחוש כ"כ, מאחר שהיה מפורסם שלא נישאו כחוק יאמרו הבריות דקמו רבנן והכריעו שיש אמנם זיקה של אישות, אף באופן כזה, אבל נתברר לרבנן שזה השני והאשה (שניהם) לא ידעו שיש ענין אשת איש בחיי זוג בלי חופה וקידושין, והיו שנים שוגגים, ובשוגג מותרת לבועל כשם שמותרת לבעל.

ובעצם הדין אם חששו לאיסור אשת איש דחמיר כ"כ והצריכו גט אין זה מכריח לחוש כ"כ לאיסור עשה,...

ואולם העיקר לע"ד שזה הגט היה רק לרווחא דמילתא בעלמא, ולא דמי להא דאה"ע סי' מ"ו וכדומה, ושאין כאן איסור לאו.

סימן ו – שאלה בענין ממזרות באשה שנולדה מאמא שהיתה בחזקת גרושה

א. באר היטב אבן העזר סימן קנב ס"ק ב

אשה שהיתה בחזקת גרושה ונשאת ואח"כ חקרו הדבר ולא נמצא כי אם ע"א מעיד שראה הגירושין ואחרים ששמעו מפי אחרים שהיא מגורשת מותרת לינשא הרדב"ז ח"א סימן רמ"ה:

ב. פתחי תשובה אבן העזר סימן קנב ס"ק יד

עיין בה"ט מ"ש בשם הרדב"ז. והמעין ברדב"ז שם (בדפוס סדילקאב הוא בחלק ד') יראה דלא מטעם הנהו סהדי התיר אותה דפשיטא דאינו מועיל כיון דלא היה רק עד א' על הגירושין ומה שאמרו אחרים ששמעו מפי אחרים ודאי

דאינו כלום. ואך התיר אותה מטעם החזקה שהיתה בחזקת גרושה מכמה שנים ואפילו לא היה שום עדים בדבר היתה מותרת לינשא מאחר שהחזקה בגרושה כחמש או שש שנים בלא ערעור ומצינו דחזקה מוציאה מידי ודאי וכתב דאם אתה אומר שלא תועיל חזקה לגרושה להנשא לא הנחת בת לאברהם אבינו מגורשת יכולה להנשא דאי על פי סהדי עבידי דמייתי או אזלי למדה"י ואי ע"י גט או מעשה ב"ד עביד דמירכס וכ"כ רש"י ז"ל בכתובות (דף כ"ב סוף ע"ב) דבשעה פורתא לא מהימנא למימר אירכס לי. משמע הא לאחר זמן נאמנת לומר אירכס לי כו' ומה דמעשים בכל יום דאם הגרושה רוצה ללכת למקום אחר נותנין בידה מעשה ב"ד איך נתגרשה פלונית כו' עושים כך שמא תרצה להנשא קודם שתוחזק לגרושה או להחזיק בגרושה אבל אם הוחזקה דמגורשת פשיטא דאינה צריכה כלום. ומ"ש קצת משכילים דחזקה זו הוי כקול בעלמא דמה לי קול ארוך ומ"ל קול קצר זו שגגה גדולה שאם זה קול חזקה מאי היא כו' קצרו של דבר גדר הקול הוא קול שיוצא בלי הסכמה ואינו הולך ומתחזק לזמן קצר וגדר החזקה שהולך ומתחזק הדבר בלי ערעור ולזמן ארוך ע"ש שהאריך הרבה בזה והזכיר שם עוד טעמים וסניפים שהיו בנדון הנ"ל ומכללם הוא מה דאיכא אומדנא דמוכח ע"פ עד א' שראה את גירושיה ועדים אחרים מפי עדים ומסיים ומ"מ עיקר סמיכות הוראה זו הוא על החזקה והנך טעמי סניפים נינהו ע"ש:

ג. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן פ

ובענין האשה שבאה לפני כתר"ה שיסדר לה קידושין, וקודם לכן היתה נשואה לאחר ערך י"ג שנים והוא ברח והשאירה עגונה וחקר כתר"ה אודות נישואיה הראשונים, הנה, לפ"מ שנתברר לכתר"ה כל זה שהעדים על הכתובה היו פסולי עדות שהאחד ה' גיסו של החתן והעד השני היה רעפארמער ומסדר הקידושין היה חזן קאנסערוואטיווער שבחזקת מינים הם שודאי לא היו שם עדים כשרים, וגם כפי שחקר ודרש אצל כל הקרובים שהיו אצל החתונה אמרו שכולם היו מחללי שבת לבד שנים, הסבא של החתן וגיסו, והקייטערער נמי היה מחלל שבת והי"ג שנים דרו רק בין נכרים, ושומרי תורה לא ידעו מהם, לכן יכול כתר"ה לסדר הקידושין.

סימן ז – מעמד ילד מביצת אשה נכרית ובעל זרע כהן

א. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד א

היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו' הרי זו תפלת שוא. ולא מהני רחמי? מתיב רב יוסף: ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה, מאי ואחר? אמר רב: לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה: שנים עשר שבטים עתידין לצאת מיעקב, ששה יצאו ממני, וארבעה מן השפחות - הרי עשרה, אם זה זכר - לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות! מיד נהפכה לבת, שנאמר ותקרא את שמה דינה! - אין מזכירין מעשה נסים. ואיבעית אימא: מעשה דלאה - בתוך ארבעים יום הוה.

ב. תרגום יונתן בראשית פרק ל פסוק כא [ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה]

ומן בתר כדין ילידת ברת וקרת ית שמה דינה ארום אמרת דין הוא מן קדם יי דיהון מני פלגות שבטיא ברם מן רחל (אחתי יפקון תרין שבטין היכמא דנפקו מן חדא מן אמהתא ושמיע מן קדם יי צלותא דלאה ואיתחלפו עובריא במעיהו והוה יהיב יוסף במעהא דרחל ודינא במעהא דלאה.

ג. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מג עמוד ב

האי הרכבת היתר היכי דמי? אילימא ילדה בילדה, תיפוק לי' דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה! אלא ילדה בזקינה, והאמר רבי אבהו: ילדה שסיבכה בזקינה - בטלה ילדה בזקינה ואין בה דין ערלה.

ד. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף נז עמוד ב

גמ'. האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי, קונם הן על פי, קונם הן לפי וכו'. ישמעאל איש כפר ימא, ואמרי לה איש כפר דימא, העלה בידו: בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו, והכי קא מיבעיא ליה: גידוליו היתר ועיקרו אסור, כיון דרבו גידוליו מעיקרו, אותן גידוליו היתר מעלין את האיסור, או לא? אתא לקמיה דרבי אמי, לא הוה בידיה; אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא, פשט ליה מן הדא, דאמר רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי: בצל

של תרומה שנטעו, ורבו גידוליו על עיקרו - מותר. א"ל ר' ירמיה, ואיתימא רבי זריקא: שביק מר תרין ועביד כחד. מאן נינהו תרין? דא"ר אבהו א"ר יוחנן: ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות, אף על פי שהוסיפה מאתים - אסור...

ה. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף צז עמוד ב

ת"ש: שני אחים תאומים גרים, וכן משוחררים - לא חולצין ולא מייבמין, ואין חייבין משום אשת אח; היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה - לא חולצין ולא מייבמין, אבל חייבין משום אשת אח; היתה הורתן ולידתן בקדושה - הרי הן כישראלים לכל דבריהן.

ו. שו"ת שרידי אש חלק א סימן עא

וע"ד השאלה שהשמיע לפני בשם הרה"ג מהר"י ברודרמן, שליט"א, בכהן אחד שנשא אשה שהיא בת עכו"ם הבא על בת ישראל והוליד ממנה בן, מה דינו של בן זה, שלפי ההלכה הפסוקה בשו"ע אבה"ע סי' ד' וז' אמו פגומה לכהונה, ולפי הרמב"ן הבן הנולד מעכו"ם הבא על ישראלית הוא ספק חלל - האם נותנים עליו חומרות של כהן ושל ישראל, היינו, שאסור לטמאות למת כדין כהן, ואסור לשאת ידיו ולעלות לתורה ראשון כדין ישראל? והרה"ג הנ"ל שואל, אם יותר טוב לקרוא אותו לתורה בשם כהן כדי שיזהר מלטמאות למתים, שעי"ז יכשל באיסור דאורייתא...

ולכן לצאת לכל הדעות טוב שבן הכהן יזהר מלשאת כפים ולא לטמאות למתים אבל לעלות לתורה ראשון, שאין איסור לישראל אלא שיש מצוה לקרוא לכהן - יש להקל עליו.

סימן ח - בירור מעמד ככהן

א. שולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורבייה סימן ג סעיף ב

היה עד אחד מעיד עליו, נאמן להאכילו בתרומה בזמן הזה ולקרות בתורה ראשון ולישא את כפיו, ואפילו אביו נאמן עליו. ואפילו משטרות מעלין לכהונה בזמן הזה. כיצד, הרי שהיה כתוב בשטר: פלוני כהן לזה מפלוני מנה, ועדים חתומים עליו, הרי זה בחזקת כהן ככהני זמן זה. וכן מעלים מנשיאות כפים ומקריאה בתורה ראשון להיות כהן ככהני זמן זה. וי"א דאם חתם עצמו: אני פלוני כהן עד, מהני בזמן הזה) (הר"ן פרק ב' דכתובות)

ב. בית שמואל סימן ג ס"ק ח

פלוני כהן לזה. הנה לדעת הרשב"א והרמ"ה בכה"ג כשהוא לשון העדים דעדים כותבין פלוני כהן לזה מהני אפילו ליוחסין וע"כ לא מיבעיא בש"ס אלא כשכתב אני פלוני כהן ליתני הואיל והוא לשון הלוה יש לומר העדים לא העידו עליו שהוא כהן אלא העידו על גוף הלוואה אבל הרמב"ם סבירא ליה אפילו אם העדים כתבו פלוני כהן לזה לא מהני ליוחסין וכתב הר"ן הטעם די"ל דהעדים כתבו כן משום שהוא מוחזק לכהן ועולה לתורה לכהן אבל הם לא ידעו שהוא כהן מ"מ אף לדעת הרמב"ם אם הוא לשון הלוה שכתב אני פלוני כהן ליתני מהני לתרומה דרבנן ולנ"כ דהא הסוגיא איירי נמי כשהוא לשון הלוה ולא מבעיא ליה אלא לענין יוחסין ולא לענין תרומה והמחבר פוסק כרמב"ם ולא כרשב"א ולפירוש תוספות נשמע אם איכא כאן שני יוסף בן שמעון דאז יצטרכו העדים לדקדק אם הוא כהן כדי לכתוב סי' מי הוא הלוה אז יש לומר דמעלין אפילו ליוחסין ואפילו אם הוא לשון הלוה מיהו נראה לשיטת הרמב"ם לא מהני ליוחסין דהא י"ל מה שכותבים עליו שהוא כהן משום שהוא מוחזק לכהן והוי סי' מעלין' מי הוא הלוה זה שמוחזק לכהן והשני אינו מוחזק לכהן אבל מכל מקום הם לא העידו שזה כהן לכן לא מהני ליוחסין כי חזקה לא מהני ליוחסין ולשיטת הרשב"א מהני אפילו ליוחסין, ...

ג. שולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורבייה סימן ג סעיף ו

מי שבא ואמר: כהן אני, ועד אחד מעיד שידוע באביו שהוא כהן, אין מעלין אותו לכהונה על פיו, שמא חלל הוא, עד שיעיד שזה כהן הוא. אבל אם הוחזק אביו כהן, או שיבאו שנים והעידו שאביו של זה כהן הוא, הרי זה בחזקת אביו. ובכל דבר הולכין אחר החזקה, שהרי שורפין וסוקלין על החזקה.

ד. בית שמואל סימן ג ס"ק יא

וע"א מעיד. כתב המגיד ע"א אינו נאמן א"כ כשמעיד עליו שהוא כהן אבל אם מעיד על אביו אינו נאמן דאין לנו אלא מ"ש חז"ל ובש"ס איתא דמעיד עליו שהוא כהן משמע אם מעיד על אביו לא מהני, ולמ"ש לעיל דיש לחלק בין אם משפחתו ידוע לבין היכ' דאין משפחתו ידועה יש ליתן טעם לדין זה כשאביו מוחזק לנו אז /או/ היכא דשני עדים מעידים על אביו שהוא כהן תו לא חיישי' שמא חלל הוא אבל אם אינו מוחזק וליכ' אלא ע"א חיישינן שמא חלל הוא.

סימן ט – בענין כהן הנשוי (אזרחית) לנכרית שרוצה להתגייר

א. שו"ת מלמד להועיל חלק ג (אבן העזר וחושן משפט) סימן ח

שאלה: כהן נשא נכרית בציפילעה וילדה ממנו בן ונימול ומת הבן. ועתה הנכרית לבה נוקפה שאיננה באותו דת כבנה, ורוצה להתגייר ולישא את הכהן כדת משה וישראל, ויש לחוש שאם לא יאבה ב"ד לגייר את הנכרית שתחלה ותשתגע, איך יעשו...

תשובה: תחלה יש לחקור איזו איסור גדול יותר אם הכהן נושא גיורת או אם נושא נכרית ונ"ל פשוט דיותר יש איסור בנכרית, ואין לי להאריך בזה חדא דיש הפסד דכל זרעו נכרים ועוד כבר העלה מו"ר מהר"ם שיק בתשובותיו אה"ע סי' ל"ז וסי' קנ"ה דיש בנישואי נכרית איסור דאורייתא וחייב כרת משא"כ בכהן שנשא גיורת שאינו לכל היותר אלא איסור לאו. וא"כ כדי להציל את הישראל מאיסור חמור בודאי טוב שיגירו האשה הנכרית.

אמנם יש לפקפק על זה דהא לא אמרינן חטא בשביל שיזכה חברך, ואמרו בבכורות דף ל' ע"ב הבא להתגייר ואינו מקבל עליו אפילו דבר אחד אין מקבלין אותו, וא"כ הרי הנכרית גם כשתגייר צריכה לצאת מבעלה והיא רוצה לכנסו, וא"כ אינה רוצה לקבל איסור גיורת לכהונה והאיך מקבלין אותה כדי לזכות הכהן שלא יעשה איסורא רבה. וי"ל דבאמת אם אומרת בפירוש שאינה רוצה לקבל מצוה זו אסור לקבלה, אבל בנ"ד הרי אינה אומרת כן בפירוש, וא"כ אף שאנו יודעין שתעבור על איסור זה, מ"מ בשביל תקנת הכהן ובשביל תקנת זרעו מקבלין אותה. גם יש לומר דדוקא אם מקבלין הגר משום תקנה דידי' צריכינן לומר לו או תקבל כל התורה כולה או תשאר נכרי כמו שהיית עד עתה שהנכרי אין לו עונש אם אינו מקיים המצוות. אבל אם אנו מגיירין אותה משום תקנתא דישראל ודאי מוטב שתגייר ולא יופסד זרע ישראל ולא יתחייב ישראל כרת על ידה, אף שיעשו שניהם איסורא זוטא, דהא עכשיו לא די שהישראל עושה איסורא רבה אלא שגם היא עושה איסור שמכשלת את ישראל. ובפרט דבנ"ד יש עוד לחוש שאם תשתגע האשה מחמת שאין מקבלין אותה, יהי' חלול השם ח"ו שיאמרו שישראל אין מרחמין על נכרית, ואין חוששין אם תחלה ותשתגע. ומה שעומד לנגד זה מהמשנה דהנטען יבמות כ"ד: ע' קונטרס וכתורה יעשה ד' י"ג וד' כ"ג ע"ב והלאה.

אמנם אף שמקבלין אותה לגיורת אין לסדר לה קידושין עם הכהן דיותר יש איסור אם נושא גיורת שהיא כזונה ע"י קידושין משלא ע"י קידושין ע' מה שהבאתי לעיל בשם נובי"ת סי' כ"ז. וא"כ טוב שתהי' אצל בעלה בציפילעה משתתקדש לו. ואי דאסור משום קדשה עי' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' ט"ו ומהר"ם פדוא סי' י"ט. וצריכה פרישה צ' יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה כמ"ש לעיל. גם מתחלה יאמרו לה שאם רק רוצה להתגייר מפני שבנה יהודי היא טועה שבנה אפילו נימול אינו יהודי אם לא נתגייר בב"ד ונטבל כדן. ואם בכל זאת רוצה להתגייר מפני שמאמינה באלקי ישראל יכולין לגייר אותה.

והנה השואל סבר למצוא צד היתר מפני שהכהן בעל מום וזה טעות דאין חילוק בין בעל מום לאינו בעל מום לענין נשים אסורות כדאיתא בהדיא בת"כ פ' אמור כמה פעמים, ורק בחלל יש היתר מפני שאינו כהן כלל כדאיתא באה"ע סי' ז' סעיף כ.

ויש להזהיר את האיש (ואת האשה) שיזהרו היטב בדיני נדה וטבילה, כי בלא"ה יפסיד ע"י הגירות יותר ממה שריוח. גם בנייהם יהיו חללים, ולא יעלו לדוכן ובנותיהם חללות כמבואר באה"ע סי' ז.

ב. שו"ת אחיעזר חלק ג סימן כח (שנת תרצ"ד)

מה שנשאל שיקרו מקרים לדאבוננו, שנושאים נשים נכריות ויש להם בנים ובנות ובאים אח"כ להתגייר ויש גם כהנים שנושאים נשים נכריות ונוהגים היו עד כאן שאם הבעל כהן לא גיירו את אשתו הנכרית, ואצלו הדבר מוזר, וכי איסור גיורת לכהן חמור יותר מאיסור נכרית, והביא מש"כ בשו"ת מהר"ם שיק בנשואי נכרים דאיכא איסור דאורייתא וחייב כרת.

והנה גם לשי' הטור דליכא לאו דלא תתחתן בשארי אומות מ"מ בבא על הנכרית קנאים פוגעים בו אם בפרהסיא וע"י נשואין הוי בפרהסיא, כמבואר בסנהדרין ע"ד והא אסתר פרהסיא הוא. וכן איכא כרת מדברי קבלה כמבואר בסנהדרין פ"ב וכו' הרמב"ם בפ"ב מהל' איסו"ב. וכן מוכח פשוט הגמ' בקדושין כ"א ב"פ"ת = ביפ"ת תואר = דהואיל ואישתרי לישראל אישתרי נמי לכהן יפ"ת והא לשי' הטור אין איסור לא תתחתן בשארי אומות, אלא עכ"ל דגם לשי' הטור איכא איסור דאורייתא כיון דקנאים פוגעים בו. ודוח"ל דכונת הגמרא בז' אומות דוקא (ועי' בתוס' סוטה ז') וע"ע בסה"מ להרמב"ם מ' ל"ת נ"ב דמבואר דאיכא איסור דאורייתא בישראל הבא על הנכרית, אלא די"ל לשי' הרמב"ם דאין חילוק בין שבעה אומות לשארי אומות איכא לאו דלא תתחתן והבא על הנכרית לוקה משום לאו דלא תתחתן ובפרהסיא קנאים ופגעין בו.

והנה לשי' הטור י"ל דאיסור זונה חמור שיש בו מלקות מן התורה, משא"כ בזה רק קנאים פוגעים בו, אלא דלשי' הרמב"ם שפסק דכהן הבא על הכותית לוקה משום זונה א"כ אין חילוק בין לפני הגירות או לאחר הגירות רק לשי' התוס' בכמה דוכתי דאינו לוקה משום זונה רק בגירות ולא בכותית, וע"כ בעודה בגיותה אינו לוקה משום זונה, אבל לפמ"ש"כ הרמב"ם דלוקה משום זונה הא אין חילוק כנ"ל ולפ"ז הא חמור בגיותה דיש בזה איסור תורה דהא קנאים פוגעים בה וגם איסור לאו דזונה.

אולם אחרי ההתבוננות נראה להצדיק מנהגם, ושכן ראוי לכאורה לעשות כן למעשה. דהא לפני הגירות אין על הנכרית שום איסור ועתה היא מוזהרת ג"כ משום איסור זונה, וגם יתוסף לאו דלא יחלל זרעו אחרי כן לכשחזר ובא עלי' דאעפ"י דאין איסור חללה חל על איסור זונה כמו שהקשה המהרי"ט בקדושין ע"ח מ"מ איסורא איכא.

ג. שו"ת היכל יצחק אבן העזר א סימן יט

והנה לאחר ההתבוננות, אודיעו שבחוץ לארץ במקום שמצויים מקרים כאלה, אם כי לפעמים בי"ד מקבלים לגירות על היסוד של הגאון מהר"ש קלוגר ז"ל הנ"ל, שלא יצא לתרבות רעה, כמש"כ בחכמת שלמה אה"ע סי' י"א סעיף ה' עיין שם, ועל יסוד תשובת הרמב"ם הנ"ל, מכ"מ בכהן שנשא נכרית נמנעים מלקבל, כי זה יהא נראה, מחוץ לטעמים הנ"ל, שבי"ד מקילים באיסור גירות לכהן הואיל וידוע וגלוי שימשיכו לדור יחד ויצא הרושם כאילו התירו פרושים, ח"ו, את הדבר ולא אכשר דרא. ועוד כי יהא נראה כאילו בי"ד מסכימים לחיי אישות בלי חו"ק, וידוע מה שהרעיש הרב בעל עקידה על הבי"ד והקהל שרצו לתקן מקוה בשביל הזנות כדי להצילן ובעליהן מאיסור נדה. ולענין דידן כשישבו בלי חו"ק רחוק שישמרו דיני נדה וטבילה כמובן ומכניסים אותם לחטא כ"כ חמור ופגם בזרעם.

ועוד יש למצוא בזה נימוק כי ע"י כך נרבה חללים בישראל ותצא תקלה, כי איסור נישואין בין ישראל ונכרים ידוע ומפורסם ויזהרו לגייר את הבנים שנולדו ושיולדו להם בגיותה, אבל שאם יוליד בת והיא תנשא לישראל יתכשרו הולדות אח"כ ומאן מינטר להו, והבנות שיולדו להם כולן יהיו חללות, ואפילו אם ת"ל שבזה אין חשש שיהא הדבר מפורסם אבל מה נעשה לבנים שיהיו חללים ואם יולידו גם בנים דור אחר דור בנותיהם תהיינה אסורות לכהונה. ומאן מינטר להו, משא"כ כשישאר במצב העכשיו והבנים והבנות יתגיירו, הנה הבנות תהיינה ידועות בתור גירות וכשתנשאנה לישראלים יתכשר זרעם גם לכהונה. על כן דעתי הדלה נוטה שאין לבי"ד כשר להזדקק לזה לגייר את האשה הזאת, אלא לגייר את הבנים, עד אשר יערה עליהם רוח טהרה לפרוש זה מזה בהחלט, ואז נגייר אותה ותנשא לישראל.

ד. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן ד

בענין לגייר נכרית שכבר נשואה לכהן בערכאות כדי שישאנה מצד שאומר דאם לא יתירו ישתמד ח"ו בעה"י ט"ו כסלו תשכ"ב. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם כש"ת מוהר"ר אליעזר לעווין שליט"א רב ואב"ד בדעטראיט...

וא"כ אף אם גירות זו תקבל עליה כל המצות ממש נמי הא לא קבלה עליה איסור זו מלהנשא לכהן שהרי האיסור איכא גם על האשה כדאיתא ביבמות דף פ"ד אמר רבא כל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת. איברא דאיכא שיטת הר"א בתוס' נדרים דף צ' שהאשה אינה מוזהרת אבל היא שיטה תמוה והתוס' הקשו שם עליו מהא דרבא ועיין בנוב"ק אה"ע סי' ע' דגם הר"א מודה בזונה דנאמרה בהך פרשה דלא יקחו וא"כ גירות דאיסורה הוא משום זונה כדאיתא ביבמות דף ס"א היא מוזהרת גם להר"א, ורק להראב"ד פי"ח מאי"ב שגירות אינה משום זונה אלא מקרא דבתולות מזרע בית ישראל אינה מוזהרת להר"א לנו"ב, וגם יש עוד באורים בשיטת הר"א שהוא בכלל ענין אחר, עכ"פ בכל אופן לדינא אין לסמוך על שיטת הר"א והיא מוזהרת ונמצא שלא קבלה איסור זה שהרי רק בשביל

לינשא לכהן זה היא מתגיירת וכיון שלא קיבלה דבר זה אינה גיורת כלל. לבד מה שאף שתאמר בפיה שמקבלת המצות הוא כמעט דבר ידוע שאינה מקבלת ולא תשמור את המצות כיון דתראה שבעלה הוא עובר על כל המצות ולא תהיה עדיפא ממנו...

ומה שהביא כתר"ה מספר מלמד להועיל שכדאי לגייר להציל הכהן מאיסור חמור דאורייתא וחיי"כ וישאר באיסור לאו, לא מובן לי הא אדרבה כשיגיירנה ולא תשמור המצות יעבור על איסור נדה דהוא חיוב כרת וכשלא נתגיירה אין בה איסור נדה דאורייתא אלא מדרבנן משום נשג"ז, ורק שאיכא הלאו דלא תתחתן כיון שהוא דרך חתנות אך אם דר בקרב יהודים יש להחשיב זה כבפרהסיא שקנאין פוגעין בו שיש בזה גם חומר נגד כרת וגם יש כרת דדברי קבלה שאמר בסנהדרין דף פ"ב ואם דר בקרב נכרים אין זה פרהסיא והוי רק הלאו דלא תתחתן. אך אולי דבלא נתגיירה שאיכא תרי לאוין לאו דלא תתחתן ולא דזונה והרמב"ם כתב בפ"ב מאי"ב ה"ז שיש בו הפסד שאין בכל עריות כמותו אולי חמיר מגיורת אף שיש בה איסור זונה וגם כרת דנדה. וגם הא בארתי שגרותה לא יהיה כלום ומה שהביא כתר"ה שבמלמד להועיל כתב שאין זה עכוב בקבלת מצות אין זה לע"ד כדכתבתי. וספר מלמד להועיל אין אצלי לעיין בו. סוף דבר לע"ד אין כדאי להזדקק לזה.

ה. שו"ת יביע אומר חלק ב - אבן העזר סימן ג

הנה אף שיש עוד לדון דגיורת לכהן בלי חופה וקידושין קילא טפי מאיסור נכרית, לפ"ד הרמב"ם שאין איסור זונה לכהן מה"ת אלא על ידי קידושין. וע' מש"כ לעיל (סימן ב אות יא). אלא שהרבה פוסקים חולקים על הרמב"ם בזה. ומכל מקום כבר ביארנו דלא מהדרינן להקל האיסור מעליו, והלעיטהו לרשע וימות. ויש להעיר קצת מד' הירושלמי (פ"ח דיבמות ה"ג), ותעזבי אביך ואמך וכו' מתמול שלשום, אמר לה (בועז לרות) אילו באת אצלנו מתמול שלשום לא היינו מקבלין אותך (שלא נתחדשה ההלכה דמואבי ולא מואבית אלא היום). ע"ש. וקשה שהיה להם לגיירה מבלי שתנשא לישראל. א"ו דחיישינן לתקלה כיון שסוף אשה להנשא. וה"נ שהיא מיוחדת לכהן וילדה לו בנים אם נקבל אותה לגירות חיישינן לתקלה שתנשא לכהן הזה באיסור. ומיהו יש לחלק דשאני גבי מואבים דכתיב בהו לא תדרוש שלומם וטובתם וכו'. ואין לך טובה גדולה מזו.

ו. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן יא

בדבר אחד שהחזיק עצמו לכהן ונתברר שכל ידיעתו היא מאביו שבעת שקראו אותו לשמחת הבר מצוה אמר שהוא כהן אבל אביו אינו שומר תורה כלל וגם שברח מבית אביו בילדותו מצד מרדו באביו שלפי הדעת לא היה לו לידע כל כך דבר כזה שלכן אין לו שום נאמנות לזה שהוא כהן, וגם אשה אחת שהיתה בת אחי אבי אבא שהיא שני בשני עם אביו הנזכר אמרה איך אפשר שאתה כהן מאחר שאבי שהוא אחי אביך אינו כהן שלכן אין לחוש למה שאמר אביו, ומצד אמירתו לאוסרו בפסולי כהונה מדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא אין לאוסרו מכיון שהחזקת עצמו לכהן הוא ע"פ אמירת אביו שאין לו נאמנות לכן אינו צריך לגרש את אשתו הגיורת שהיא גיורת בצדק וזהירה בכל דיני התורה ורשאי לחיות עמה כמו כל ישראל בגיורת כי איננו כהן.

ז. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קז

הנה האיש והאשה שהתחילו להתקרב ליהדות ולשמירת דיני התורה ונודע כי האשה היא נכרית שנתגיירה אצל דייני קאנסערוואטיוון והסכימה להתגייר עתה עוד הפעם לפני ב"ד כשר אבל בעלה הוא כהן, אין שום חלוק בגרות הראשונה שהיה לפני נישואיה דא"כ הדין הוא דיוציאה בגט, שלכן אם הוא כהן כשר כפי שכותב כתר"ה שבא ממשפחה חרדית צריך לגרשה אבל כדאי לחקור עוד הפעם מהמשפחה לידע יחוסה לכהונה כי במדינה זו בעירות הרחוקות צריך בדיקה, ונמצא ששתי שאלות השניות אין נוגעין למעשה זו לדינא, אבל מ"מ אכתוב מאחר שנוגע זה להאשה אם רוצה להתגייר באמת כי אף אם הרבנים היו שומרי שבת ודאי לא הקפידו על קבלת מצות כדחזינן שלא קבלה המצות וגיירוה, שא"כ ודאי צריכה גרות אחרת לפני ב"ד כשר בקבלת מצות שהם כל המצות וכשלא תרצה לקבל מצות איסורה להנשא לכהן אינה גיורת כדאיתא בבכורות דף ל' דבלא קבל אפילו דבר אחד אינו גר. והנני ידו מוקירו מברכו בהצלחה במעשיו לשם שמים.

סימן י - (א) בענין נישואי משכב זכור (ב) גט בערכאות (נישואין רוסיא)

א. שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קל סעיף יט

גט שנעשה בערכאות של עובדי כוכבים, ועדי עובדי כוכבים חתומים עליו, ואפילו כתבו ישראל ונמסר בעדי מסירה ישראל, ושמות עדי עובדי כוכבים החתומים בו מובהקים וניכרים לכל שהם עובדי כוכבים, דליכא למיחש דילמא אתי למסמך עלייהו, ל אפילו הכי פסול.

20ב. ע"ד אירוסי ערכאות, לב איברא, עמוד

ואמנם החיים של הקומוניסטים ברוסיה, שתכלית שיטתם היא לבטל קשר האישות מהארץ, וגם בהוה קישורם הוא עראי, אם אמנם באמת אין מקפידים על הפקר נשותיהם יש לדמות זה לאומר לאשה הרי את קנוי' לי ואין את אסורה לכל אדם שבארתי בספרי שאין זו א"א. גם מטעם שהקומוניזם הוא להם כעין דת ומקפידים שלא יהא ביניהם עסקי גו"ק ע"פ דת, יש לדמות זה יותר לדין האנסים שבריב"ש ס' ו. בשפרט כשדרים בין שכמותם. וכ"ז אינו ענין לנשואי ערכאות שבאמריקה ומקו"א.

ג. שו"ת הריב"ש סימן ו

שאלה אשה אחת באה ממיורקה מאותן האנוסות לעבודת כוכבים ובנה בחקה ונאמר לה מה טיבך ומה טיבו של בן זה, ואמרה שאנוס אחד מארץ ארגון תבעה לינשא לו קודם הגזרה כדת משה ויהודית ולא עלתה בידו. ולאחר הגזרה בכמו שבוע אחד בא [אנוס אחד] לע' ככבים אוהבו של אותו אנוס החפץ בה ודבר על לבה להנשא אליו והיא נתפייסה ונגמר הזוג ביניה'. אלא שלא קדשה בעדים ולא נשאת לו בעשרה אלא על ידי עובדי כוכבים בחקות דתם ובכהני במותם. וישבה בביתו עמו כאשתו לכל דבר בחזקת אישות והיו יודעים זה אנוסים רבים. וישב עמה כמשלש חדשים ונתעברה ממנו וזה פריה, והלך האיש ההוא מעבר לים ולא יסף שוב אליה עוד. ילמדנו רבינו מה יהיה משפטה ואם יש לחוש לה אם לא.

תשובה אין ספק כי האירוסין או הנשואין תקראם כמו שתרצה שנעשו בנימוסי עובדי כוכבים ובכהני במות' שאין בהם חשש קדושין אף אם היו בהם עדים כשרים שהרי לא נתקיים בהם נתן הוא ואמר הוא /קדושין ה/. ואף אם נאמר שאין אמירתו מעכבת כיון שנתקבצו יחד כדי להתארס או להנשא /קדושין ו/ והוי כמדבר עמה על עסקי קדושה ונתן לה ולא פירש דקיי"ל דיו כל שעוסקין באותו ענין. מכל מקום בכאן הרי לא נתן לה כלום רק שהכומר מברך אותם בקול גדול ונותן טבעת לכל אחד... דאפי' לדעת אותם הגאונים ז"ל שסוברין דבסתם אמרינן לשם קידושין בעל הכא בנדון זה לא בעל לשם קידושין. דכיון שהתנו בנישואין בחקות העובדי כוכבים ובבית במותם מפי הכומר הרי הוא כאילו פירשו שאין דעתם לשם קדושין כדת משה ויהודית אלא בדרכי עובדי כוכבים שאין בתורת קדושין וגיטין.